

Revi
LALIT
 d e k l a s
 Enn Piblikasyon Lagazet Lalit deklas

Rs. 30.00
 ISSN 1694-3171

No. **155**
 DESAM 2025
 ZANVYE 2026
 ISSN 1694-3171

EDITORYAL
**POLITIK
 KI PA ZIS
 ELEKTORAL**
 Paz 3

POLITIK ANDEOR PARLMAN
**BILAN LALIT
 ENN AN APRE
 ELEKSYON ZENERAL**
 Paz 5

**EVALYE BILAN
 GUVERNMAN LALYANS
 APRE ENN AN O-PUVWAR**
 Paz 11

ENN-AN APRE
BILAN LOPOZISYON
 Paz 15

**LALIT AKIZ LAFRANS
 INZERANS DAN
 POLITIK LANGAZ MORIS**
 Paz 23

**VIKTWAR KANPAYN LALIT
 PU LAKAZ LWE**
 Paz 21

**LAKAZ LAMYANT
 KI LETA PE FER?**
 Paz 20

**KIFER BIZIN ZWENN
 DAN ENN BRANS LALIT**
 Paz 26

KONTENI

Nimero 155

Desam 2025

Editorial: Politik ki pa zis Elektoral	3
Vinn Zwenn dan Brans LALIT lor baz nu Platform	4
Politik Andeor Parlman: Bilan LALIT Enn An Apre Eleksyon Zeneral	5
Kot nu ete lor kestryon Diego Garcia	5
Lalit lor Palestinn: Zenosid USA-Israel pe Kontinye, alor lalit kontinye	6
Lor Langaz Maternel	7
Kifer LALIT pa fer Lalyans ek ninport kisannla, purvi eli	7
Lor Pansyon 60-0	9
“Never Again – Olive Resistance”, manb SOMALP, Enn Bilan byin ris	8
Ki Stratezi Sindika Bizin Adopte pu Regayn Pansyon 60-0?	9
Evalye Bilan Politik Guvernman Lalyans Apre Enn An o-puvwar	11
Guvernman Changement Klerman Gayn Difikilte aköz Tansyon Intern	12
Bilan Minis Glover, ki L’Express donn pli ot “pwin” pu performans	13
Akot Deba Ki ti Promet?	14
Missie Moustass Ankor pe Trene Deor	14
Lor Chagos: Ramgoolam Vann so Prop Parol	14
Bilan Lopozişyon Enn An Apre defet 60-0	15
Eleksyon Minisipal 4 Me 2025: Enn Analiz lor Lopozişyon	17
Bhadain ek so Reform Party	18
Lexanp Enn Platform Demobilizater lor Pansyon Vyeyes Iniversel	19
Lakaz Lamyant – Ki Leta pe fer?	20
Kestyon Extra-Parlmanter	20
Viktwar Kanpayn LALIT pu Lakaz Lwe	21
Kestyon Parlmanter	22
Langaz kuma Medyom dan Lekol: Inzerans Kolonyal Macron ek Lafrans	23
Biznes Zako	26
Nuvo Sityasyon Politik dan UK: Temwayaz	27
Enn Sityasyon Internasyonal: Fin Reyn Oksidental, Lamonte BRICS	28.

INPRIME PAR LALIT,
HIGGINSON STREET, CUREPIPE, REPIBLIK MORIS.

RS 30/-

www.lalitmauriti.us.org TEL 5 782 0094 lalitmail@intnet.mu
YOUTUBE CHANNEL: [lalitmauriti.us](#) SOUNDCLLOUD CHANNEL: [lalitmauriti.us](#)
Facebook Lalit Mauritius

Politik ki pa zis Elektoral

Pandan enn banane apre *Lalyans Changement* e so viktwar 60-0, tu parti politik eli, ki li Travayis, MMM, Nouveaux Démocrates, Rezistans, OPR, finn fer politik *andan dan Parlman*. Avek ki rezilta? Sirtu pu klas travayer? Ki rezilta pu lalit kont inperyalis?

Pandan samem enn-an la, LALIT finn fer politik *andeur Parlman*. Nu rezilta politik li netman meyer.

Anu konpar kisannla finn pli amenn progre, posibilite enn nuvo sosyete, e kisannla finn amenn aksyon ki provok dezespwar, degu ek sumisyon divan inperyalist – sirtu anterm istorik.

Sa kat parti dan Guvernman la finn fer kat zafer prinsipal dan Parlman, e dan Guvernman, an term istorik:

1. Travayis, MMM, ND ek Rezistans finn kumans demantel welfer-steyt.

Zot finn kareman aboli pansyon pu dimunn 60 a 65 an. Sa li kas kontra sosyal ki anplas depi Lindepandans. Li enn atak kont klas travayer. Ala zot leritaz pu listwar.

LALIT, par kont, finn avans argiman e fer aksyon ansam ar muvmman sindikal anfaver welfer-steyt e pu defann pansyon iniversel 60 an. Nu ti deza donn kudme *ranvers* enn tel desizyon rezim MSM-MMM an 2004. Avan sa, an 1995-6 nu ti donn kudme batir *All Workers Conference* pu aret e ranvers prosis privatizasyon ek dereglemantasyon. Nu finn fer sa sanki nu dan Parlman. Nu finn fer sa par nu aksyon politik, atraver mobilizasyon klas travayer. Alor kumsa, nu

dan LALIT, nu finn influyans listwar, nu pe influyans listwar, e nu pu influyans listwar dan lavenir depi andeur Parlman. An 2025, nu ti partisip dan enn-de pli gran lamars depi bann lane 1980 kont sa atak kont pansyon iniversel. Get nu lartik analiz dan sa Revi la, su tit “Stratezi Sindika”. Li donn enn lide lor kimanyer sindika ek federasyon bizin organize, e napa bizin organize, apartir asterla.

2. Ramgoolam, Bérenger, Duv-al, Subron e zot parti respektiv finn vann Diego. Get sa pu enn leritaz istorik. Zot finn siyn enn Trete pu vann Diego. Dan Trete la, li osi donn UK-USA enn drwa veto lor tu devlopman lor totalite Chagos. Sa fraz dan kumansman Trete la ki dir “Moris ena suvrennte”, li kuma fraz “*Two-State Solution*” pu Palestinn: li enn *voeu pieux*. E li pu res enn miraz pu kuyonn dimunn. Li enn parol garanti pu res danler-danler, kan tu lezot kloz, zot an beton, e zot asire ki Repiblik Moris finn vann Diego, e Repiblik Moris finn perdi drwa exers suvrennte lor Chagos antye.

Sel zafer ki nu pu “gayne”, anterm suvrennte, li anfet enn fardo kolonyal ki UK ek USA pe

debarase lor nu. UK pe sibir enn vag imigrasyon ki pe destabiliz so prop sosyete, e refizye ti mem kumans aterir BIOT. An zeneral, laplipar refizye pe sove depi pei ki UK ek USA, zot mem, finn al invayir, detrir. Asterla, avek fyerte ek insusyans, Atorne Jeneral Moris pe kleym lefet ki Moris pran sarz refizye ki aterir Chagos, mem Diego, kuma enn viktwar! UK-USA truve zot finn fer Repiblik Moris pran sarz seki bann-la truv enn fardo, mem enn “lamerdman”. Sa responsabilite la, osi byin ki “okip” pirataz lor lamer, zot sel “suvrennte” Moris pu gayne! Moris kumadir enn perdan dan trikardaz ant kit yev ek kit burik dan enn zistwar Charles Baissac.

An realite sa 4 parti politik dan Guvernman finn prolonz par 100 banane, sa lokipasyon militer kolonyal lor enn parti nu Repiblik. Ala leritaz Guvernman Ramgoolam.

LALIT, par kont, finn expoz sa trayizon la.

Nu finn inisye enn Deklarasyon Komin siyne par lansanb muvmman sindika ek lezot lorg-anizasyon inportan, dekrir kuma enn “*historic milestone*” par ansyin Prezidan Repiblik Cassam Uteem, kont sa Trete ki efektivman vann Diego ek Chagos ar inperyalis Oksidantal. Dabor, nu finn al dibut divan biro Premye Minis pu fer demand ki Kabine refiz siyn sa Trete la. E apre siynatir, nu finn fer manifestasyon divan Parlman pu mark zur sa Lalwa dan UK pase dan *House of Commons*. Sa vedir, nu dan LALIT, nu finn fer aksyon ki pu afekte listwar,

kuma nu finn fer lor Diego depi bann lane 1970, vini-mem, dan Moris e osi kote internasyonal. Get nu lartik lor seki nu finn fer lor Diego dan nu reportaz lor aksyon LALIT dan sa dernye enn an la, dan nu Revi.

3. Travayis, MMM, ND ek Rez-istans, kan zot vinn opuvwar, anplas-anplas zot vann lepep Palestinyin. Zot finn sede divan presyon UK-USA. Zot finn kareman *retir* depozisyon Repiblik Moris divan ICJ kont Israel, enn depozisyon ki ti deza lor taymtebl. Sa ka la ti akil Israel prezizeman pu so politik priv Palestinyin manze, medikaman, e mwayin res vivan lor zot prop later.

LALIT, par kont, andeor Parlman, finn organiz e partisip dan manifestasyon lari, e lezot aksyon pu atir latansyon lor zenosid Israel e kont konplisite nu Guvernman ladan. Get nu lartik Revi lor la.

4. Ramgoolam, Bérenger, Duval, Subron finn responsab resevwar enn Prezidan Macron, ki okip militerman enn parti nu pei, e zot finn vann lalit pu langaz Kreol vinn medyom dan lekol, sirtu pu Matematik ek Syans. Minis Ledikasyon finn al siyn enn espes “lakor”, ki al kont so prop *Education Act*, pu fer lanseyman dan lekol primer piblik ek lekol sekonder piblik vinn pa zis an Angle, enn langaz kolonyal, me osi an Franse, setadir enn lot langaz kolonyal ankor, enn langaz kolonyal e napa langaz maternel, Kreol. Get nu lartik Revi ki expoz konplo ki finn derule pu inpoz sa, kot finn fer trikmandaz dan Lasiz Ledikasyon pu eskamot deba lor la.

LALIT finn kontiyn so demand anver Minis Ledikasyon ek Spiyker Lasanble Nasyonal

pu servi langaz Kreol kuma medyom dan lekol e dan Parlman, respektivman. LALIT finn expoz lefet ki Minis Ledikasyon ti dan enn konplo pu exklir deba lor langaz lanseyman depi Lasiz Ledikasyon, e mem pu reprim rapor ti-grup lor la.

Anmemtan, sa nuvo *Guvernman Changement* la pa finn fer naryin pu avans sekirite alimanter lor later tablisman e avek infrastruktir tablisman, ni

pa fer nanyin konkre lor resurs nu lamer imans. Li pa finn mem aboli sa puvwar imans ki Jugnauth ti donn Premye Minis pu konfiske sitwayennte depi sitwayin Moris. Atorne Jeneral Glover finn anonse piblikman, kan MBC finn poz li kestyon, ki li fini fer travay la, li dan lame Premye Minis.

1 Desam 2025

NU INVIT DIMUNN KI DAKOR AR NU PROGRAM VINN ZWENN DAN BRANS LALIT!

1. Liber Palestinn!

Bizin aret zenosid Israel kont Palestinyin! Lokipasyon, non! Leta Moris bizin lans prosedir pu sispann Israel depi Nasyon Zini!

2. Ferm Baz Diego!

Militarism, NON! Suverennte total lor totalite Chagos! Kumsa, nu asire ki USA pa servi teritwar Moris pu lager, ni pu fer zenosid kont Palestinyin! Aret surs polisyon prinsipal dan pei! Ferm tu larad a bato deger — Port Louis, P. Mathurin, Diego, Agalega, St. Brandon!

3. Obliz Tablisman Plant Manze!

Fors tu patron tablisman plant prodwi alimanter debaz lor, dizon, 25% siperfisi total zot karo. E met lizinn prezervasyon e transformasyon tu sa prodwi agrikol la. Bizin viz suvrennte alimanter! Bizin viz exportasyon. Bizin viz kreasyon anlwa.

4. Aret Vann Later Agrikol pu mont Vila ek Morl!

Tutswit aret tu permi pu morsle-vande later agrikol! Aret vann later lor marse mondyal! Li enn nuvo form kolonizasyon! E li mont pri lozman. Aret beton later agrikol, marekaz natirel ek lafore! Batir lakaz pu dimunn lor later marzinal! Fer pei la net gayn “lale bisiklet”, “trotwar larz” ek santye pu dimunn kapav marse. Bizin kree enn lindistri lapas sutenab lor tu nu losean 2.4 milyon kilomet kare. Tusala pu kree anlwa.

5. Bizin Lakaz pu Tu Dimunn!

Guvernman bizin fer resansman pu kone komye dimunn res dan “lakaz zeritye”, pu konpran vre lanpler problem lozman. Guvernman bizin konstrir lakaz li-mem, asire ki ena ase lakaz pu ki, kan enn menaz nepli ere, separasyon vinn posib, pu ki diminye vyolans patriarkal la. Bizin met farst-trak pu dimunn ki res dan lakaz danzere e.g. lakaz lamyant.

6. Fer Labank pu Lepep, pa pu profi investiser!

Fode tutswit separ servis labank pu piblik, setadir servis labank detayan, depi so lel investisman, “labank gambling”!

7. Drwa lagrev pu klas travayer dan Konstitisyon!

8. Size kuma syans ek matematik an Kreol dan lekol!

9. Aret Privatiz Sistem Lasante!

Elwayn komers depi Lamedsinn! Fode pa lapolis aret fam zis aköz li finn oblize fer lavortman! Fode pa lapolis aret dimunn zis aköz li servi ladrog!

10. Tir puvwar Premye Minis Revok Sitwayennte Morisyin!

11. Donn Drwa Revok Depite!

Diminye puvwar Minis! Konverti Best Loser Kominal an enn “Best Loser par parti ki su-reprezante”. Drwa servi langaz Kreol dan Parlman!

12. Aret Vyolans par Ofisye Leta!

BILAN LALIT depi Eleksyon Zeneral

Dan sa enn banane kan parti politik dan Guvernman *Changement* pe amenn sanzman reaksyoner lor kat isyu prinsipal nu lepok, anterm istorik:

Diego, Palestinn, welfer-steyt, langaz maternel,

nu, dan LALIT, nu pe amenn progre lor sa-mem 4 tem la.

Nu pe azir pu amenn dekolonizasyon, amenn plis egalite, plis liberte, plis lazistis.

Nu finn osi azir lor lezot size kle pu nu lepok, kuma:

bizin servi later tablisman pu sekirite alimenter,

bizin separ servis banker detayan pu lepep depi “investment banking”,

bizin lozman a-lwe e ranplas lakaz lamyant,

bizin viz laviktwar apre ka LALIT lor drwa sitwayennte.

LALIT finn azut dan lavansman lalit kont patriarsi,

anfaver liberte akademik, liberte dexpresyon,

lalit pu reform elektoral, demokrasi rezyonal, linportans “Bicycle lane”.

Kot nu ete lor kestryon Diego Garcia?

LALIT finn fer enn seri aksyon inportan ki viz pu anpes Ramgoolam vann Diego, e pu fer ferm baz Diego. Dekolonizasyon bizin konplete. Bizin ena drwa retur san kondisyon pu tu Chagosyin, ki bizin lib pu ale-vini. Ki nu finn fer dan sa direksyon la?

Seki pli inportan dan aksyon LALIT, an term stratezi, se nu finn reysi amenn ansam dan enn sel manifestasyon lari, baze lor enn platform byin avanse, 20 lorganizasyon, sirtu sindika pli inportan dan pei, otur 2 tem liye: pur dekolonizasyon ek pur lape. Kumsa, nu finn kapav fer sa lamars la lor sa 2 tem la: “Ferm baz UK-USA lor Diego Garcia!” ek “Aret Zenosid Israel!”

Sa “platform komin” pu ferm baz Diego, li istorik. Pa zis nu ki pe dir sa. Cassam Uteem, ansyin Prezidan Repiblik, ti apel sa platform komin enn “historic milestone” (enn mo-man istorik). Mem lagazet burzwa prestizye dan Lond “The Times”, ti apel li enn “powerful coalition” (koalisyon pwisan) kont sa baz la. Kan USA ti servi baz Diego pu menas Liran ek Yemen pangar zot ed Israel, lerla tu dimunn finn kone: Wi, sa 2 tem la, enn sel tem.

Sa manifestasyon dan lari ti ranforsi par enn 2yem manifestasyon divan Batiman Trezor zur ki Kabine Minis pe al tom dakor

pu vann Diego, e osi enn trwazyem manifestasyon, divan Batiman Parلمان setadir Kastrol Presyon, zur ki *House of Commons* ti pu al vot Lalwa dan Gran Bretayn pu solidifye Trete la dan lalwa UK. Manb LALIT finn osi partisip dan 2 manifestasyon lari aswar anfaver lepep Palestinn organize par Platform Palestinn.

E LALIT finn amenn argiman lor kestryon kle: Kisannla finn pli kupab vann Diego – Jugnauth ubyin Ramgoolam? Ramgoolam, nu tuzur rapel dimunn, ti dir Pravind Jugnauth responsab “*haute trahison*” kan li ti pe negosye sa Trete la, e kan li al siyn enn versyon plito pli pir. Nu finn atir latansyon lor argiman serye ansyin reprezantan Moris dan Nasyon Zini Jagdish Koonjul ki pruv sa. Nu finn gard lor azanda Trete Pelindaba ki kuma enn “talon-dasil” sa nuvo Trete UK-Moris. Li rann li enn Trete ilegal.

Lor websayt www.lalitmauritius.org ena buku lartik an Angle ek an Kreol. U kapav servi sa ti kare “google” lor om-pej nu sayt. Zis

tip “Diego Garcia”, e u pu gayn tu lartik ki mansyonn li. Li vreman enn trezor.

Ala lalist tu sa lorganizasyon ki finn partisip dan sa progre istorik, dan sa koalisyon pwisan la:

Mauritius Labour Congress,

Haniff Peerun

FPBOU, Deepak Benydin

CTSP, Reeaz Chuttoo

NTUC, Narendranath Gopee

FCSOU, Vinesh Sewsum

GWF, Clency Bibi

FTU, Atma Shanto

Rodrigues PLAWU, Jocelin Louis

RGEA, Julienne Meunier

RWF, Marie Antoinette Casimir

Nurses' Union, Vidhata Jeewuth

Nursing Association, Ram

Nowzadick

UPSEE, Dain Jahajeeah

LPT, Lindsey Collen

Centre Goomany Norman

Tambanivoul

Leve Fam! Danielle Turner

MLF, Rajni Allah

ABAIM, Marousia Bouvery,

Never Again-Olive Resistance,

Tania Haberland

Lalit, Alain Ah Vee

Zenosid USA-Israel pe Kontinye, alor lalit kontinye ...

Ena 2 evennman prinsipal dan travay politik solidarite ki finn azir kuma 2 mwayo dan 2 laru, kot reyon bisiklet zwenn, pu tu sa travay la.

“Prezans Protekter”

Premye mwayo la, ti kan enn manb LALIT, Ragini Kistnasamy ti al Palestinn sa lane la. Li ti fini gard so kas, li ti ale kuma “prezans protekter” volonter dan Wesbenk. Pa zis sa, me li ti baze dan Palestinn dan sa mem plas kot finn fer fim *No Other Land*, setadir Masafer Yatta. Alor, sa finn liye nu travay depi isi, ar travay ki Palestinyin pe fer laba. Ragini ti fer enn Riport-bak dan Lasal Konsey Minisipalite Port Louis.

Pu donn enn lexanp reyonnman Riport-bak: Li finn inifye tu kalite diferan tandans lalit kont leta Israel. Mem-mem moman ti ena 2 artis Israelyin, klerman Zionist par zot post lor rezo sosyal, ki ti klase pu zwe dan enn evennman apel Mystik Festival dan enn lotel. LALIT ti fer enn demand piblik ki organizater dezinvit sa 2 artis Israelyin la, amwin ki zot dezavwe zenosid ki Israel pe perpetre. LALIT ti osi fer apel a tu patron lotel pu evit sa kalite evennman la, sirtu apre Sitadel. E nu finn osi fer enn manifestasyon buku lorganizasyon divan Lotel Guvernman pu sey fer Kabine Minis fer enn deklarasyon lor politik nuvo Guvernman kont Israel. Finalman organizater finn promet pu pa re-invite Israelyin, tanki zot pa dezavwe Leta Israel. Sa ti reprezant viktwar. Telman ti ena tansyon, selman, ki lapolis finn finalman interdir evennman la net – ki pa ti nu revandikasyon. LALIT prefer evit represyon par Leta, tanki posib, sirtu kan konser ti pli larz ki sa 2 artis Israelyin la.

Asontur, kumsidire pu exprim lefet ki nu tu kontan konser an zeneral, LALIT ek lezot tandans finn inifye artis ansam pu enn

selebrasyon artistik extra-ordiner dan Kafe Vye Konsey. Anmemtan, ti osi ena 2 evennman poetik organize par “Olive Resistance” ki manb dan Fron Komin, ansam ar LALIT, “Solidarite Morisyin ar Lepep Palestinn” (SOMALP) dan enn restoran Port Louis.

Anfet Prezidan Repiblik ti fer erer grav, inpe similer ar erer organizater Mystik Festival. Li finn al invit enn “innfluennser” pro-Israel dan Le Reduit, pu fer enn klip video abetisan ki pe sipozeman vant Moris kuma enn plas pu dimunn pran retret. Kan LALIT finn kritik li piblikman, tutan kitan enn espas pu li met aryer, li finn invit 2 reprezantan LALIT vinn diskite avek li. Anfet, lafot li kote Guvernman. Li pena okenn polisi kler lor boykot.

Prezans Ragini dan Wesbenk, li ti anrasinn tu sa kalite aksyon divers dan Palestinn.

3 Manb LALIT dan Global March to Gaza

Dezyem mwayo, ti kan 3 manb LALIT, Ragini Kistnasamy, Alain Ah Vee ek Ally Hosenbokus, finn kareman al Cairo dan Lezip, pu partisip dan enn evennman internasyonal pu fer enn lamars ver Gaza.

Kumsa, kan ariv kot tu sa kamyon marsandiz ki Israel pa pe les rantre, lemond pu truv o-kler sa politik Israel pu “priv Palestinyin manze”. Par milye dimunn depi partu dan lemond ti prezan.

Anfet larme Lezip finn atak lamars la. Me, lamars la finn form parti sa 3-4 lorganizasyon internasyonal ki, azot-tur, finn regroupe pu fer “Global Sumud Flotilla” ki finn chalennj lotorite Israel par rod amenn manze Gaza. Klas travayer Italyin finn fer plis ki tu lezot pei, par fer enn lagrev zeneral anfavor Palestinyin, kont zenosid, anmemtan ki flotila.

Partisipasyon nu manb, ti ule

dir nu tu dan SOMALP e osi dan Fron Komin Ferm Baz e Kont Zenosid Israel, nu ti form parti sa imans muvmman internasyonal. Tu dimunn Moris ti kapav swiv avek enn fyerte ki malgre ki nu Guvernman finn vande par re-tir sumisyon oral dan ka ICJ ki ti pe anpes Israel so blokis lor manze pu Gaza, dan nu muvmman, 3 manb finn al laba lor nu nom.

Partisipasyon Ragini Kistnasamy dan “prezans protekter” ti ule dir ki LALIT, pandan kanpayn elektoral, kuma enn parti nu kanpayn politik, nu ti fer kanpayn lor lefet ki enn nu manb dan Palestinn, dan Wesbenk. Nu finn liye so prezans laba ansam ar nu kanpayn elektoral isi.

Riport-bak trwa manb LALIT, asontur, li ti ena reyonnman.

Lor baz enn Platform

Seki finn santral dan nu travay lor Palestinn pandan sa enn an la, se lefet ki sa-mem “koalisyon pwisan” ki finn batir pu ferm baz Diego, finn osi liye sa lalit Diego la ar enn lot lalit, kot servi baz Diego pu atak lennmi Israel kuma Yemen. Sa lalit la, “Israel-USA bizin aret zenosid!” ti liye ar platform “Ferm baz Diego”.

Travay politik lepase

Tutswit kan Ramgoolam eli, kan li nome Premye Minis, avan-mem li form so Kabine, LALIT kontakte li. Li ti le 22 Novam lane demye. Nu ti fer li rapel ki an mwa Zin, savedir zis 5 mwa avan, antan ki Lider Travayis, li ti ader ar “*Common Statement*” parti lopozisyon ki *Muvman Liberasyon Fam* ti sirkile. Ladan li ti apel a Premye Minis alepok Pravind Jugnauth pu sutenir ka ki Sid Afrik ti mete divan ICJ pu fors Israel aret so zenosid, sirtu par priv Palestinyin dan Gaza livrezon manze debaz. Ramgoolam finn vann so prop langazman.

LALIT nu finn fidel a nu prop listwar. Nu ansam avek sa 20-enn lorganizasyon pa finn bes lebra.

Lor Langaz Maternel

Pu donn enn lide lor linportans ki LALIT atas ar langaz maternel,
lor nu websayt ek lor nu Facebook, 2 form komunikasyon internasyonal osi byin ki nasyonal,
dan sa enn-an depi eleksyon zeneral, nu finn bibliye 180 lartik par la antu,
e ladan ena 90 par la an Kreol.

Nu Revi, kuma u pe truve, li antyerman an Kreol.

Nu video ek odyo antyerman an Kreol.

Sa vedir nu aksyon, li promuvwar Kreol e li devlop Kreol.

Nu finn kontiyn met presyon.
Anmemtan, kan Minis Ledikasyon
finn anons so “Lasiz Ledikasyon”
kot sipozeman ti pu ena deba lib,
nu finn piblikman fer demand
pu li met o-sant deba dan Lasiz
“langaz Kreol kuma medyom, swa
‘dual medium’ ansem ar Angle
dan lekol”. Sa ti dan enn let uver
kumansman Zanyve.

Minis finn kareman innyor sa
reket la. Li pa finn met okenn
argiman kont nu propozisyon.

Li finn bibliye enn long lalist
lezot size kuma “bullying” sipa
“promosyon otomatik depi enn
klas a lot”, tu interesan, me li finn
fer so mye pu evit permet medyom
lanseyman vinn lor azanda.

LALIT finn persiste. Kan nu
al dan so Lasiz Ledikasyon, nu 2
delege ti al dan 2 ti-grup diferan,
e dan tulde ti propoz langaz Kreol
kuma medyom, antan ki 1 lor 5
propozisyon par la ki sak ti-grup
ti sipoze sumet dan so Rapor dan
plenyer. Dan tulde ka, raporter ti
kareman bif propozisyon pu Kreol
vinn medyom. Ondire li enn tabu.
Nu 2 delege finn avoy let a Minis
ek so staf ansarz Lasiz pu met
konplint lor sa lasansir la. E Minis
finn innyor nu let net.

Lerla, ep! kan Prezidan Macron
dan pei, li ek so Anbasader Bontems,
zot tulde vinn anonse, kuma 2 gro
kolon, kuma 2 ti-Napoleon, ki pu
ena “dual medyom” Franse-Angle,
akumanse par matematik ek syans,
e zot fini lans enn seri kur dan 10
lekol guverman primer ek 10
lekol guverman segonder. E, sa
ti enn desizyon “dan siyaz” Lasiz
Ledikasyon, dapre 2 kolon la. Bat
sa! Zot sorti Lafrans, zot dikte? Nu
propozisyon sansire!

Minis fer nu vinn asize dan so
Lasiz kuma kuyon? Minis la fini al

ranpe, mandye, depi avan, vizavi
Lafrans pu bikmanga pu gayn
inpe kas? E li fer li vizavi enn
Lafrans ki so lakes telman vid li pe
tir pansyon dan lame vye dimunn
an Frans? Depi enn Lafrans ki finn

bizin bur-brit depi Mali, Burkina
Faso, Chad, Kot Ivwar, Gine,
Senegal ek Madagaskar? E ki zis
11% so prop lepep sutenir li?

Alor, asterla lalit pu langaz
maternel pe kumans vinn serye.

Kifer LALIT pa fer Lalyans ek ninport kisannla, purvi eli

Dan *Lalyans Changement*, ena enn parti, an-okirans *Rezistans ek Alternativ (RA)*, ki pena nanyin afer ek enn parti sosyalis revolisyoner kuma LALIT me ki sartin dimunn panse parey kuma LALIT. Sa linpresyon li an-parti alaswit kanpayn konfizyonist ki Rezistans-mem par expre inn fer.

Politik ki RA amene e viz pu amene, li enn politik ki ena plis an-komin ar manyer Parti Travayis ubyin MMM travay ki ar manyer LALIT travay. Malgre sa, lapres burzwa ek tit-burzwa zot konstaman pretann ki RA byin degos. Sa finn arive a enn tel pwin ki ena mem dimunn ti pe dir nu, dan LALIT, nu ti bizin fer enn tel lalyans pu gayn eleksyon, parey kuma RA ti pe fer. Subron ek Kugan truv sa kalite lalyans la “pragmatik”. Zot dir zot pe fer enn “travay pratik”. Donk, apre enn-an guverman sa *Lalyans Changement* la, anu gete a ki pwin sa “travay” la vremem “pratik”.

Sa mwa la fer enn-an depi ki *Lalyans Changement* o-puvwar. Pandan sa enn-an la, *Lalyans Changement* inn vande lor Chagos, inn vande lor Palestinn, inn ogmant laz gagn pansyon e nu pe kumans truv li vande ar Lafrans.

Nanyin tusa ti dan program RA diran eleksyon. Ofet, li pa ti ena mem enn program apart met Jugnauth deor. Nu ena enn guverman ki’n kree alaswit viktwar elektoral enn lalyans elektoralis ki zame inn get pli lwin ki eleksyon la limem. Aster, kan inn ariv ler pu pran desizyon konstruktif pu peyi, zot tase dan negosyasyon san-fin parski zot pa inn koz nanyin programatik avan eleksyon. Eski samem “travay pratik” ki LALIT sipoze fer?

Pandan sa enn-an depi eleksyon la, apre ki LALIT poze tusel dan 2 sirkonskripsyon e pa finn eli, nu’n fer fron kont tu latak guverman inn fer kont klas travayer – nu finn fer manifestasyon, teach-inn, riport-bak, promuvwar boykot Israel an solidarite ar lepep Palestinn; nu mobilizasyon inn met ase presyon lor enn organizater konser pu ki li dir li pu aret invit artis Zionis dan Moris dan lavenir. Finalman lapolis finn pran desizyon interdi konser la. Nu finn osi mobilize kont ogmant laz pansyon e LALIT inn mem gayn enn gran viktwar dan ka Lindsey Collen kont Immigration Act, kot Aterne Jeneral inn anonse li fini prepar Bil la.

LALIT reysi azir kumsa pa parski nu pa eli me parski nu pa atas nu ek enn bann kalite vander ki ena dan *Lalyans Changement*. Klerman li fasil pu RA fer sa, aköz li parey kuma zot lor telman buku pwin. Li enn ka “qui se ressemble s’assemble”.

GH

Aksyon kont Zenosid-Faminn Israel pe orkestre kont Gaza

Lasosyasyon “Never Again - Olive Resistance” ti fonde an 2025. Li enn parmi 14 lorganizasyon manb *Solidarite Morisyin ar Lepep Palestinyin* (SOMALP). Ala enn bilan zot aksyon pandan lane 2025:

15 Mars - **Iftar Solidarite-konsyantizasyon Palestinn** - Kafé Palestinyin dan Port Louis atraver Expo lor manze baze lor diferan reset Palestinyin, kraft depi Palestinn e depi Morisyin solider ar Palestinn.

17 Zin – **Remet Let Lape adrese a Anbasader USA, Anbasader Franse ek Anbasader Linyon Lerop** - Ansam ar sak 3 Let Lape, ekri par 3 manb, adrese a 3 anbasader ti ena enn parsel, anlope kuma enn kado, avek 200-paz inprime lalis nom 16,800 zanfan Palestinyin اساسine par zenosid Israel dan Gaza. Manb finn remet anmin-prop a sef sekirite Jared Lucero Lanbasad USA, sekreter anbasader Linyon Lerop ek portye kot Lanbasad Lafrans. Selman Anbasader Linyon Lerop finn rann enn repons ranpli avek bla-bla-bla.

28 Zin – **Lavwa Palestinn - Poezi Solidarite e Konsyantizasyon** – Dan kafetarya Palestinyin dan Port Louis, lektir Poem Palestinyin an Angle, Franse ek Kreol par poet Moris e lamizik layv par artist Moris, rikording odyo depi Gaza Poets Society ek Nida Younis depi Ramallah ek morso lamizik video apel La Chasse à la colombe. Evennman ti klotire avek lektir angrup enn poem lespwar dan lavenir Gaza.

24 Ziyet – **Aksyon Lanbasad USA, Caudan e Carrefour Phoenix** – Dan fwaye batiman Lanbasad USA, manb avek pankart foto zanfan afame ek slogan kondann zenosid-faminn Israel dan Gaza, ti prezant enn morso artistik pwaynan pu expoz atosite Israel. Ti zwenn enn nome Gregory Casino ek enn lot staf Lanbasad. Apre, manb avek pankart lor zot sirkile dan Caudan avek barrtann, deksi, kastrol. Ti termine avek enn distribisyon trak boycott divan Carrefour Phoenix morl.

3 Ut – **Aksyon kont Carrefour Flic en Flac** - Protestasyon avek pankart kondann Israel so zenosid-faminn e distribisyon trak boycott divan magazin. Ti swiv par enn lamars avek barrtann dan vilaz ek laplaz piblik Flic en Flac ziska Lotel La Pirogue kot finn ekri “Free Palestine” lor disab divan lotel.

19 Ut – **Aksyon kont Carrefour Riche Terre Morl** - Protestasyon avek pankart e distribiye trak boycott.

26 Ut – **Aksyon kont Carrefour, e Teat protestasyon “Les Zot Manz Disab” kot Lanbasad USA** - Protestasyon e distribisyon trak boycott divan magazin Carrefour Moka.

Teat kot vers disab dan tas depi enn teyer antik Arabik ranpli avek disab laplaz lor enn plato antik Tibetin, andan batiman Rogers, anba pavyon USA dan parking Lanbasad, pu komemor tu sa tueri Israel so zenosid e faminn orkestre dan Gaza ziska pwin zanfan pe manz disab pu ranpli zot lestoma. Finn dimann gard sekirite pu remet enn koki ranpli avek disab a Anbasader USA Jardine.

31 Ut – **Rankont Uver larg fler ek ti bato pape-eko dan dilo kot larivyer zwenn ar lamer Tamarin** pu fer dey lor tu lavi perdi, temwayn lespwar pu lepep Palestinyin e sutenir Global Sumud Flotilla. Ti usi ena lektir spontane depi 200-paz Sak Zanfan Ena so Nom (lalis nom baze lor dokiman Al Jazeera)

15 Septam – **Aksyon kot Lanbasad USA** – enn ofrand sinbolik “fer lespri travay” avek melondo, fler, bato flotila, pavyon Palestinn, “protez pasaz pasifik Global Sumud Flotilla” anrut ver Gaza ek usi kopi lartik BBC kot Genocide Scholars ofisyelman konfirme pe ena enn zenosid dan Gaza. Lanbasad USA finn refize. Alor finn kit ofrand “fer lespri travay” kot geyt lantre parking Lanbasad USA.

6 Oktob – **Aksyon “STOP ZENOSID US” divan Lanbasad USA** - Manb desid sanz taktik. Proteste lor trotwar divan Lanbasad USA avek pankart ek enn bandrol SOMALP. Usi distribiye trak boycott USA avek lepasan. Zot finn atas enn foto enn zanfan diforme par bom toxik lor reling divan Lanbasad.

26 Oktob - **Anu Tu Ansam pu Zanfan Gaza** - Dezene solidarite dan Flic en Flac avek video “Child of Gaza” ek video lor organizasyon imaniter Lasosyasyon Basma e kozri par so reprezantan dan Moris.

25 Novam - **Aksyon otur Thanksgiving** (selebre dan USA pu esprim remersiman ek gratid) - An solidarite ar Premye Pep Amerikin e tu lepep ek pei afekte par vyolans lanpir Amerikin, manb abiye an nwar ti al dan Lanbasad USA pu sanz Zur Thanksgiving an enn Zur Dey. Lektir a-ot-vwa let kot sit tu masak ek zenosid orkestre, finanse e sutenir par USA depi 1492 ziska zordi, dan fwaye Rogers House, lerla lor peron divan e dan so parking. Lespwat sipa zordi, dime uswa enn zur, USA zenosider pu sanze anfaver lape ek lazistis pu tu et vivan pu leternite. Atas enn kopi let siyne lor reling. E-mel e poste let a Anbasader USA..

Aksyon ki pe vini an 2026 ...

24 Zanbye 2026 - dan Caudan Arts Centre **Viva Palestina! avek fim, poezi, expo-solidarite lapintir Bijou**, lartik kraft & artizana Palestinyin pu zanfan ek fam dan Gaza. Enn zurne pu selebre kiltir Palestinyin.

Dat a konfirme - **Know their Names** - Sak Zanfan Ena so Nom, dan Minisipalite Port Louis – enn veye 2-zur kot pu lir lor mikro nom enn par enn zanfan اساسine par Israel dan Gaza depi Oktob 2023.

Lor Pansyon 60 an

LALIT so kontribisyon dan mobilizasyon otur Guvernman so atak kont welfer-steyt. li enn lefe ki finn kilmine lor letan:

Alepok LALIT ti sel parti politik alatet muvman ki finn fer ranvers, fer revok lalwa MSM-MMM, pu aboli iniversalite pansyon vyeyes. Sa ti an 2004, kan Bérenger ti Premye Minis ek Pravind Jugnauth so Minis Finans.

Manb LALIT, avan sa, ti ed tu sindika met dibut *All Workers* ki finn anpes Guvernman reysi dan enn atak zeneralize kont tu depans Guvernman lor welfer-steyt dan bann lane 1990s. Ariv 1995-6, manb LALIT e *All Workers* blok tu tantativ Guvernman pu atak welfer-steyt.

E tu sa travay lepase la finn permet ki delege sindika ti kapav organiz sa imans manifestasyon an Zin 2025 Senn mars ziska Zardin Konpayni. Li finn permet tu dirizan sindikal kapav dan enn pozisyon pu fer analiz perkitan e kree enn baz pu kapav regayn pansyon vyeyes iniversel. Dan Revi LALIT No 154, dernye Revi, kan nu intervyue sink sindikalist, zot analiz byin kadre dan argimantasyon byin devlope.

Ki Stratezi Sindika Bizin Adopte pu Regayn Pansyon 60 an?

Asterla, bizin enn stratezi ki ranforsi manb sindika. Antu ena 100,000 manb sindika! Get nu lartik lor ki Stratezi Sindika lor la. Ena enn keston kle divan dirizan sindika. Ki kote klas travayer, so sindika ek so federasyon, so parti politik, bizin pwiz so lafors zordi? Ki kote dan sosyete ki klas travayer bizin batir sa lafors pu li amenn batay kont Guvernman ek patrona? Akumanse par so batay pu regayn pansyon vyeyes iniversel 60 an?

Anu get ansam kot sa lafors la bizin sorti, e pu anfet sorti. Nu pu osi gete kot li napa pu sorti, zame.

Ena 2 plas posib kot dirizan sindika kapav rod pwiz lafors pu lite kont politik Guvernman *Alliance du Changement*. Premye fason, li pu prepar nu pu al ver laviktwar. Dezyem la, li pu amenn klas travayer ver defet, ver fyasko. Fode pa sindika kontiyn fye lor sa 2yem sime la. Li danzere, kuma nu pu truve.

Ala stratezi ki marse

Sindika bizin mobiliz so prop manb. Ena plis ki 100,000 travayer ki deza dan sindika. Sa 100,000 travayer bizin vinn dirizan klas travayer, dirizan alabaz zot klas. Ala lidship ki nesaser.

Remarke ki nu pe koz “mobiliz travayer”. Nu pa pe koz “*konsyantiz* travayer”. Travayer deza ena lexpéryans. Li deza manb sindika. Kan nu dir “mobilize”, nu ule nu tu ansam fer nu lespri travay, sa wi, me pa selman sa. Nu’le kree volonte pu *fer aksyon* ki ansam nu deside, sa 100,000 dimunn la, ki amenn sanzman ki nu kumans mazine. Klas travayer ena tu so lexpéryans lepase ki gid li. Li ena 200-300 banane lexpéryans. Li ena viktwar. Li osi finn aprann prinsip organizasyonel ki kapav gid nu tu.

Wi, ena plis ki 100,000 travayer deza sindike. Zot ki nu bizin mobilize.

Li sa labaz manb sindika la ki bizin *organize*. Seki nesaser se pu *mobiliz manb* lor baz enn platform kler. E lerla manb, asontur, li rekrit nuvo manb lor baz sa platform ek sa mobilizasyon la. Kumsa devlop enn lafors imans. Klas travayer li pli gran klas, li. Klas travayer, li pena nanyin pu perdi, li. Apar so lasenn.

Tu li depann lor kiksoz ki, dan LALIT, nu finn teste, e li existe: dirizan sindikal zordi an 2025 ena kapasite intelektuel pu furni argiman ar so prop manb lor size kuma pansyon, kuma Palestinn, kuma Diego Garcia e osi, dan enn sertin mezir, kuma langaz maternel kuma zuti refleksyon klas travayer. Sa, li enn platform ki pe deza emerze. Bizin rekritman fer lor baz sa platform la, osi byin ki lor baz lapey, kondisyon travay, ubyin problem lor sayt.

Asterla, kimanyer fer sa mobilizasyon la? Ki manyer *mobiliz manb*?

Sak dirizan bizin kapav galvaniz so prop manb. Nu re-dir li. Ena plis ki 100,000 travayer manb dan sindika. Sakenn kapav vinn enn militan lor sa 3-4 pwin platform la, me fode sak manb antrene pu mannye argiman ki zordi dirizan konn mannye – e sak manb anfet pu kapav mannye argiman la lor so sayt e dan so kartye. Zis dirizan ki kapav donn kudme fer sa vit. 4 “nivo” diferan nesaser pu organiz sa partaz la. Zot kapav met amars anmemtan, enn tutswit apre ki lot la finn lanse. Pa bizin atann konplet enn “nivo”, lerla anbank lor lot. Fer tu ansam, enn apre lot. Amizir nu avanse, nu finnyol nu argiman.

1. Nivo Travay Prezidan ek lezot lider sindika

Sak Prezidan ek sak dirizan sindika ek Federasyon bizin fer treyning dabor avek tu manb zot prop lexekitif – lexekitif federasyon ek lexekitif sindika. Sa deza

plis ki 1,000 dimunn par la. E tusala dan kad enn lalit konstan so klas – klas travayer – kont klas kapitalist ek so leta burzwa.

2. Nivo Travay sak manb Lexekitif sak sindika ek sak federasyon: Kumsa sak manb lexekitif kapav, asontur, par li-mem, dibute, amenn argiman kuma Prezidan la. Kan manb lexekitif pe fer li ki li aprann fer li. Tu pu kapav fer li. Sak manb lexekitif, par exanp, bizin al dibute divan enn grup delege so sekter, explik argiman lor pansyon vyeyes iniversel, kont siblaz, lor *claw-back* par tax, lor tax progresif, e kimanyer rol sindika se pu fors Guvernman fors patron prodir, kree anplwa, pu ki reveni guvernman ogmante pu li kapav pey pansyon 60 an. Mem zafer lor lezot size kuma Diego. Sak manb Lexekitif, asontur, fer treyning lor sayt, ubyin prekot sayt apre ler travay, pu ki sak delege aprann depi li.

3. Nivo travay sak delege dan sak sindika ek sak federasyon: Delege, asontur, bizin, e li pu kapav, al explik sak manb lor sayt, dan mes, tu sa argiman la. Delege, li vinn dirizan alabaz. Li konn *argimante*. Li bizin ekut argiman so prop dirizan servi, dan reynion, dan lapres, ekut li lor YouTube, lir li lor sayt LAL-IT, me sirtu gayn li fas-a-fas ar manb Lexekitif divan li. Li bizin devlop so prop kapasite rezone. Delege sindika bizin konn mannye tu sa argiman de-fon, asontur, e rekrit nuvo manb sindika lor sa baz argiman fite, lor sayt. Kumsa anmemtan ranforsi sindika. U pu etone ena sertin travayer ena pli sans zwenn sindika lor baz pansyon ki lor baz ogmantasyon saler, e buku travayer kapav zwenn sindika lor size pli lwin depi sayt, kuma sutenir lepep Palestinn kont Leta Israel ubyin ferm baz Diego ubyin lor langaz maternel.

4. Nivo Travay sak manb Sindika: Sak manb sindika kapav al pli lwin, rekrit nuvo manb lor so sayt, e al pli lwin ankor, rekrit nuvo manb sindika dan so vilaz,

dan site kot li reste, so kartye pu li *sindike* dan ninport ki sindika. Kumsa, anplas 100,000 travayer manb sindika, li vinn 200,000. E tu sa 200,000 dimunn, zot ki al mobiliz lamas dimunn, deryer enn klas travayer ki an-avangard, a deryer enn platform ki kareman dan lintere klas travayer.

Ala, ki nu bizin fer, e ki nu kapav fer. Nu apel sa “lorganizasyon e *mobilizasyon independan*” klas travayer.

Nu pa fer lalyans ar sipa lezot “sitwayin”, sipa “morisyin”, sipa “patriyot”. Nu ranforsi nu klas, e nu swiv argiman politik ki avans nu klas. Nu ankuraz travayer zwenn enn parti politik baze lor lalit-deklas, kuma LALIT.

Na pa fye lor lapres burzwa pu “pas mesaz”. Ni lor MBC. Ni lor Facebook sipa lezot medya sosyal. Nu servi tu sa mwayin la, byinsir, me pa fye lor zot.

Fye lor reynion fas-a-fas! Fye lor deba uver e lib. Lor argiman along-alenn me an bonnfwa. Fye lor lektir profon, kozri profon lor rezo sosyal. Fye lor deba lor sak sayt. Inform u! Rekrite lor baz enn program ki depas “sindika” ubyin mem federasyon, me viz defann lintere klas travayer an antye, e osi alonterm, osi byin ki akurterm. Anmemtan, al andeor sayt, fye lor forom dan sak vilejhorl, sak sant sosyal, sipa lot lasal, dan sak landrwa. Dan sa moman la ki “sitwayin” sipa “morisyin” sipa “patriyot” kapav rant dan enn muvman ki dirize par klas travayer. Kumsa ki puvwar vinn dan lame *lider alabaz* lor sayt travay, dan kartye. Kumsa defann aki. Kumsa revandik enn sosyete egaliter, enn sosyete sosyalist – zame ni patron, ni leta burzwa, ni “patriyot” sipa “sitwayin” pu fer sa pu nu. Fode

pa nu ena ilizyon lor la. Li danzere.

Ala defi divan sindika ek so federasyon. Nu kapav fer li? Nu bizin fer li.

Ki Stratezi ki Pa Marse, e ki Danzere?

Stratezi ki bizin evite – e malerezman sindika paret pe re-anbarke ladan – li sa stratezi kot mobiliz “lamas”, patriyot, “morisyin”, sitwayin. Li enn stratezi ki pa marse, e nu kone li pa marse. Pa kumsa ki “BLD” kont Pravind Jugnauth lane dernyer finn amenn nu dan petrin kot tir pansyon vyeyes 60 – 65 an la? Fode pa fye lor, ni mobilize lor baz nasyonalism, Morisyanism, sitwayin-sitwayin, sipa patriotism, ni ansam avek dirizan san okenn vizyon kuma Georges Ah Yan ki fek dan lalyans ar Bruneau Laurette? Li amenn defet. Li amenn defet parski, kan li inifye tu “klas” ansam, sa vedir klas ki pli for dan sosyete, klas kapitalist, li vinn dominan dan u prop fron. E li ki pu ranport laviktwar lor sak tem. Alalila. Li enn erer.

E li danzere, sa kalite mobilizasyon la. Li kree fos lespwar. E li pena lavenir pu klas travayer. Sirtu dan moman enn kriz grav dan sistem kapitalist mondyal.

Si u bizin ankor prev. Ala kot mobilize lor sa baz la li finn amenn nu, zis enn an apre eleksyon: mem ena gran, gran sindikalist dan Guvernman, zot finn vande lor size osi grav ki kareman vann Diego ek Chagos, vann lalit pu langaz Kreol vinn medyom, vann lepep Palestinyin e azir anfaver Israel, san mansyone ki zot finn vann lalit pu elarzi welfer-steyt e finn plito raptis li.

LC

Bilan Gvernman Lalyans Changement Apre Enn An

Lagazet *L'Express*, kan li evalye konpetans sak Minis,
li donn pwin e li ena 4 kriter:

“performans zeneral”, “metriz dosye”, “lidè sip”, “nuvo lide.”

Dan LALIT, nu evalye anterm istorik.

Ki lefe tel politik lor derulman listwar Repiblik Moris?

Kote donn pwin, nu dan LALIT pu ena pa zis enn kolonn kot ena “rating”, kuma sa 4 kriter *L'Express* ena, e nu osi ena enn dezyem kolonn, kot ena valer negativ enn politik Gvernman. Par exanp, Nad Sivaramen so lekip pa finn dimann dimunn si “vann Diego” li pozitif ubyin negatif. Par exanp:

1. Al plito ver dekolonizasyon v. fer nu vinn pli kolonize.
2. Al ver plis egalite deklas v. ogmant inegalite deklas.
3. Al ver plis liberte tu kalite v. al ver plis represyon par Leta e par patrona.
4. Al ver plis lazistis v. al plis ver linzistis – dan Lakur e dan travay.
5. Al ver ogmant lekar puvwar dan yerarsi patriarkal v. diminye lekar dan yerarsi patriarkal.

Ala nu zizman:

Sa fer enn banane ki *Lalyans Changement* Ramgoolam-Bérenge-Duval-Subron opuvwar.

Sa Lalyans ki ti eli par enn vot masif 60-0, byin vit finn kumans perdi kredibilite avek desizyon inopiler ki zot finn pran. Zot finn atak sistem pansyon iniversel 60 an. Zot finn kurbe divan inperyalis USA-UK lor trete Chagos. Zot finn mankuraz pu opoz zenosid Israel kont lepep Palestinn dan Gaza. Zot finn kurbe divan inperyalis Franse pu blok langaz Kreol kuma medyom dan ledikasyon.

Dimunn byin ankoler kont *Gvernman Changement* e pe exprim zot dan rezo sosyal, dan landrwa, dan travay, dan medya. Minis pe gayn difikilte pu desann dan zot sirkonskripsyon pu evit tann zure telman dimunn ankoler ar zot. Kan Premye Minis Navin Ramgoolam ti al Maiden, dimunn ti pe kriye “Ramgoolam voler pansyon”.

Muvman Sindikal finn inifye pu opoz desizyon ek priz pozisyon retrograd sa nuvo gvernman la. Finn ena manifestasyon imans dan, Port-Louis ki finn swiv ar lezot aksyon apre.

Desin Escher

Azute ar lakoler lamas dimunn ki agrave par ogmantasyon pri tu zafer debaz, ena osi lakoler tit-burzwazi ki byin fristre lor kestyon kontra ki pe tarde pu alwe, nominasyon ki pe res apandan, pri loto ki vinn astronomik, pri lesans ki pa bes kuma ti promet.

De lot kote, burzwazi byin satisfè ar oryantasyon ekonomik gvernman Ramgoolam-Bérenge-Duval-Subron. *Gvernman Changement* finn kontiyn mem politik ekonomik rezim Jugnauth, kot kontiyn bayant later agrikol pu devlopman real-estate e anmemtan sibvansyon sektè tradisyonel kuma tekstil ek disik, ki pena lavenir. Anmemtan zot finn demar prosesis pu demantele *Contribution Sociale Généralisé* (CSG), enn tax direk lor patron ek gro salarye ki finn amenn kanpayn kont sa tax la su rezim Jugnauth. Enn gran delegasyon Reprezantan patrona ti akonpayn Premye Minis Navin Ramgoolam dan Lind pu diskrit biznes.

Parmi tu desizyon retrograd ki Gvernman Ramgoolam-Bérenge-Duval-Subron finn pran ena kat pli gran krim sa Gvernman la, apre enn banane opuvwar. Tusala finn fer deryer ledo lepep. Zot pa finn ena deba nasyonal lor okenn sa 4 size prinsipal la.

1. Gvernman aboli pansyon 60 an

Dan so premye bidze Gvernman anons desizyon pu aret pansyon 60 an iniversel, e fer li vinn 65 an. Sa ti enn mezir sokan pu lamas dimunn e reprezant enn atak istorik ki gvernman PT-MMM-ND-RA finn fer kont welfer-steyt. Sa desizyon la reprezant enn trayizon aköz dan kanpayn elektoral ti promet lekotrè. Sa atak kont pansyon 60 an la finn provok enn imans lakoler parmi lamas dimunn. Sa finn kilminn ver enn manifestasyon an-form enn lamars sindikal imans dan Port Louis, e enn program kler: “Non a mont laz pansyon vyeyes iniversel ziska 65 an! Non a siblaz!” Kan kontestasyon kumans leve, Gvernman vini avek lide pu introdri enn form miynnstesting, ant laz 60 a 65 an. Sa atak kont pansyon finn enn rekil istorik. Dan lefase finn deza kontre sa kalite atak la, an 2004 kan ti fer siblaz rantre, e avan sa, an 1995-6 kan *All Workers' Conference* ti reziste kont FMI/BM ki ti rod atak pansyon iniversel. Bérenge ek Pravind Jugnauth ti ansarz Gvernman an 2004, Navin Ramgoolam ti Premye Minis an 1995-6.

Zordi Minis Subron, ki ti divan-divan dan *All Workers*, finn vinn zistifye demantelman pansyon iniversel kan li vinn Minis ansarz pansyon. Sa explik lanpler lakoler e profonder lakoler ki ena kont li, pu so vande.

2. Guvernman Vann Diego tukur

Nuvo Guvernman siyn Trete ar UK pu vann Diego pu 100 banane, renuvlab. Guvernman fini kontabiliz lamone lokasyon pu Chagos, li finn deza rant dan provizyon bidze. Minis Finans, Navin Ramgoolam finn anonse ki sa lamone la pu servi pu finans det pu prosenn 3 zan. Li enn lamone ki LALIT ek muvman sindikal konsidere kuma “lamone disan”. Enn lamone lokasyon ki gayne depi guvernman Britanik pu lwe Diego Garcia pu ki Amerikin gard enn baz militer kot li prepar atak lor lezot pei depi nu teritwar e tuy popilasyon sivil laba. Anretur Moris gayn lamone lokasyon pu sa? Enn veritab laont!

Avek sa trete la, enn sel ku guvernman Moris pe vann lalit *pur* dekolonizasyon, suverennte, re-inifikasyon pei, demokratizasyon kontrol lor teritwar pei, drwa-retur pu Chagosyin ek lib sirkilasyon dan tu teritwar Repiblik, e zot vann lalit *kont* militarism e kont zarm nikleer.

3. Trayir Palestinyin

Ramgoolam-Bérénger-Duval-Subron finn retir “depozisyon oral” ki Leta Moris ti fini pran langazman pu fer divan ICJ. Li enn ka spesifik kont polisi Israel pu fer dimunn Gaza mor-defin. Ka ICJ ti pe sey anpes tu sa. Guvernman Ramgoolam finn par expre tir Moris depi lor azanda, ki ti fini pibliye partu dan lemond. E lerla, dan Lasanble Zeneral Nasyon Zini, Ramgoolam *pa* mem prezan, e Moris *pa* mem fer walk-out kan Netanyahu pran laparol, e li *pa* sutenir linisiativ “Uniting for Peace” pu avoy enn “UN protective military force” pu uver frontyer, e aret lokipasyon ilegal.

Dan so zistifikasyon pu sa pozisyon vande la, Bérénger rod fer kwar ki Guvernman pe sibir presyon depi UK-USA, e zot bizin kurbe aköz Moris enn ti pei frazil etc etc. (Plis detay Revi LDK 154).

4. Guvernman Kumans inpoz Langaz Franse kuma medyom

Guvernman finn konplote ar

Leta Franse pu inpoz langaz Franse kuma medyom dan sistem ledikasyon Repiblik Moris odetriman langaz Kreol.

Pandan vizit Prezidan Macron, enn pwin dan lakor Ramgoolam-Macron konsern introdiksyon langaz Franse ansam ek Kreol dan anseynman size Syans ek Maths. Sa li deza grav. Lerla plitar, kan zot realize ki li antrav zot prop Education Act, zot al

fer kiksoz pli pir: zot dir pu fer syans ek matematik an Franse ek, sannkutla, Angle.

Plitar nu al dekuver enn konplo an-reg ant Lafrans ek Minis Ledikasyon otur Lasiz. Get lartik lor Langaz Kreol dan Revi. Guvernman konplis a Leta Franse pu kontiyn, e asterla agrav, ditor ki pe fer ar zanfan Repiblik kan pe blok aprantisaz dan medyom langaz Kreol.

RK

Guvernman Changement klernan gayn difikilte pu fonksyone avek tansyon alinteryer

Guvernman Changement pe deza montre siyn felir. Pandan sa lane, finn ena konfli uver ant Minis Navarre Marie (MMM) avek so Minis Jinyor Anishta Babooram (Ptr). Sa finn kolmate atraver enn mini remaniman.

Me tansyon alinteryer kontinye avek Vis Premye Minis Paul Bérénger, ki enn Minis san enn portfey. Paul Bérénger finn organiz plizir konferans de pres an-solo pu exprim so dezakor lor nominasyon dan Labank Santral, dan Air Mauritius e osi kritik fonksyonman Lapolis ek Prizon. Seki li ti vize se sirtu nomine PT, Rama Sithanen ek Kishore Beegoo ki finn bizin stepdawn apre. Me kriz ankor lamem, pann finn ena sanzman kote kisannla sef dan lapolis ek prizon kuma Paul Bérénger ti pe reklame.

Apre Konsey Minis Vandredi 14 Novam, Bérénger anonse ki li pe kit Guvernman. Li dir li pe les parلمانter MMM gete ki zot pu fer zot. Rezon prinsipal parmi, li dir komkwa Navin Ramgoolam pa’n inform li kan pe renuvle kontra Komiser Lapolis Ravin Sooroojebally, purtan zot ti ansam Kabine Minis mem zur. Bérénger finn mem apel enn Komite Santral irzan Lindi le 17 Novam pu koz lor rezon so demisyon. Ep, apre Komite Santral, Bérénger anonse ki “MMM pe res dan Guvernman” (ki drol aköz MMM pa ti pu kit Guvernman) apre so rankont tet-atet avek Navin Ramgoolam pandan wikenn. Li dir li satisfé ar sa rankont la kot li finn diskrit lor reform elektoral, nominasyon dan Air Mauritius, lor sanzman dan Lapolis ek Prizon. Me, li pa konvinkan.

Dan enn konferans depres Samdi le 22 Novam, ki swiv apre vizit Macron, Paul Bérénger dir ki zot pli gro “achievement” li pa kiksoz zot finn fer. Li plito selman lefet ki zot finn debaras MSM depi dan puvwar. Li dir ki kestyon nominasyon ankor lamem. Li dir finn ena lakorite lor reform elektoral, apar enn-ti nyans lor sistem bes-luzer kot Navin Ramgoolam anfaver tir li, parkont li, li dir bizin gard li. Kan poz kestyon, li dir li pa enn pwin lor lekel li pu demisyone.

Kan ekut seki Bérénger dir dan sa konferans depres, li paret kriz la ankor pe kuve e Ramgoolam pa paret finn sede me plito finn ranvway kriz la.

Lasurs kriz dan sa Guvernman la, li karakterize suvan par konfli ki leve kan ena enn lidship bisefal, kot enn kote ena Ramgoolam e lot kote Bérénger, kan zot reprezant diferan lintere, diferan sektor klas kapitalist. Anplis, enn VPM pena puvwar kan Premye Minis parti, omwin ki Premye Minis akord li sa puvwar la an-ekri avan.

Klernan *Lalyans Changement* pe gayn difikilte guverne avek presyon alinteryer Guvernman mem, e osi aköz kontestasyon kont Guvernman, andeor lor sime. Lamas dimunn finn res byin ankoler depi zafer pansyon.

RK

Bilan Minis Glover

Lagazet *L'Express*, kan li ti “donn pwin” diferan Minis pu zot performans, li ti swazir kuma nimero enn pli bon pwin, Minis Glover, ki pa mem enn eli.

Me, lagazet la pa finn inkliir evalyasyon ditor ki li finn fer kan li ansarz dosye vann Diego, e sirman osi retir “oral submisison” ICJ kont Israel. Ala manyer LALIT evalye so performans.

Sanzman dan enn Sistem Lazistis fondamantalman Inzis?

Si ena kitsoz plis araz lamas dimunn se inegalite de-klas ek inzistis sistem lapolis, zidisyer, zafer Lakur, e tu seki apel polisye, avoka, avwe.

An-zeneral, nuvo Minis Lazistis, Gavin Glover, pe fer inpe zefor pu palye a mankman striktirel, me sistem lalwa, institisyon lapolis, zidisyer e tu seki liye ar sa sistem represyon ki tini leta burzwa, li telman enn pilye iltim sistem kapitalis, ki apart enn-de mezir palyatif, pena bel sanzman ki kapav fer pu ki tir inegalite deklas ek inzistis. Sirtu dan lepok zordi.

Get par ekzanp sa parter avoka milyarder kuma Mamy Ravatomanga (ki inkliir depite Khushal Lobine *Lalyans Changement*) ek kan truv arestasyon ansyin Komiser FCC (*Financial Crimes Commission*) Fakim lor sarz trafik linfliyans dan kes Mamy Ravantomanga. Fale finn ena gran sulevman dan Madagascar (mem si li pa enn sulevman sosyalist) pu ki ena so arestasyon. Milyarder, mem komye deli kriminel zot fer, byin rar gayn zafer lapolis. Dan lemond kapitalist antye li kumsa. Nek ena pu gete komye deseni gran milyarder kuma feu-Epstein dan US finn opere. Li finn oper lanpir santaz politik e santaz pu extork larzan, ki inkliir makrotaz pu explwat zanfan ek zenn fam pu zom pwisan, e gard foto e fim pu servi pu sa santaz ek extorsyon la. Nek ena pu gete ki kantite presyon politik finn, e ankor pe, bizin ena pu ki reysi kumans devwal so aktivite kriyel, ilegal e imans. Diferan Leta, sirtu US ek Israel e petet UK, finn kareman persiste, *cover-up* lor zot implikasyon dan sa aktivite-la.

Pu return a Gavin Glover, anu get sertain so sanzman lalwa ki plis

afekte lamas dimunn, e limitasyon sa kalite sanzman la.

Legal Aid

Avan, si u pa ti ena kas pu pey avoka ek avwe, u ti selman kapav fer aplikasyon pu Lakur donn u enn avoka ek avwe dan kes kriminel, e dan sertain ka sivil kuma divors si u lapey ti Rs 15,000 u mwins, e si u pa ti posed nanye plis ki lavalor Rs 500,000. Savedir si u ti posed enn lakaz site, par ekzanp, u ti pu riske diskalfye depi *legal aid*.

Aster, barem seki u posede (apart u zuti travay), finn vinn Rs 1 milyon. E reveni par mwa finn vinn Rs 25,000. Me selman aster, pa get zis u prop lapey, pu osi get reveni par menaz (*household income*). Savedir bann-la kontabiliz lapey u misye u madam (marye ubyin pa) pu gete sipa u kalifye pu *legal aid*. Nuvo lalwa dir ki pu retir depans an-mwayenn u menaz par mwa. Me sa implik ki pu ena lanket lor kisannla form parti u menaz, komye reveni u ek u konzwin (si ena) gayne e ki u depans par mwa ete. Alor Minis Lazistis paret finn introdwiir enn form *means testing* pli orib dan li pe sey palye a linzistis sistem Lakur.

Kosyon

Gavin Glover finn osi amenn enn amandman pozitiv dan lalwa kosyon (*Bail Act*) pu lapolis pa kapav obzekte ki deteni gayn kosyon san gayn lakor biro Direkter Purswit Piblik (DPP). Byin bon, u kapav dir. Me dan lapratik, nu fek truve kimanyer lapolis (ki li par expre u par neglizans) pa tuzur paret kominik biro DPP tu eleman dan zot lanket. Dan ka aksidan trazik Muzzamil Hossenboccus, finn ena konfli ant DPP ek lapolis. DPP finn mem bizin tir kominike pu dir ki li finn tarde pu obzekte a kosyon sofer akize parski se lapolis ki finn tarde pu fer li kone ki ant-ot, sofer akize

pena laysenns, finn teste pozitiv a tes ladrog, e pa finn donn sekur viktim aksidan dapre lanket lapolis!

Nu kapav atann ki li pa dernye fwa ki sa kalite zafer-la pu arive dan lapratik.

Remarke osi ki dan rod fer enn bon amandman, Minis Lazistis paret finn introdwiir konsept “sarz provizwar” dan lalwa, enn konsept ki dapre DPP Rashid Ahmine, pa ekziste dan okenn lalwa (Get so Intervyu *Le Mauricien* 24 Novam, 2025). Kumansman mwa Novam, Gavin Glover ti anonse ki li pe amenn lalwa pu aboli sistem “sarz provizwar”. Vedit kapav li pu bizin amand so prop amandman.

Citizenship Act

Gavin Glover finn piblikman anonse lor MBC 12 Novam ki li ena lintansyon sanz *Citizenship Act* pu Premye Minis nepli kapav ras sitwayennte kikenn san donn rezon. Dayer, li finn dir, limem ki ti avoka ansyin pilot Air Mauritius, sindikalis Patrick Hofman ki finn viktim sa lalwa-la. Li dir proze-delwa la finn fini pare. Me Premye Minis Navin Ramgoolam finn dimann li fer ankor amandman kont fos maryaz (maryaz blan) dan *Citizenship Act* e ranforsi lalwa nasyonalite kont non-sitwayin “ki vinn Moris e esey gayn nasyonalite Morisyin” alor samem li pe tarde. Se Premye Minis Ramgoolam ki pu deside a ki moman sa pu vinn divan Parلمان, li finn dir. Alor finalman kan gete, se Premye Minis ki responsab pu sa retar-la, pa li.

Pli Gran Vande: Diego!

Mem ki Gavin Glover finn e pe sey kolmat enn sistem “lazistis” ki fondamantalman inzis, istorikman pu rapel li kuma Minis ki finn negosye lavant Diego/Chagos a UK ek US. Se li (e mem pa dimunn PT ki ena konesans ek lexpertyans

Missie Moustass ankor Pe Trene Deor

lor dosye Chagos) ki Ramgoolam finn sistematikman avoy dan negosyasyon ar UK. E finalman, demye Bil dan Parlman UK pe aplik lalwa kolonyal BIOT lor Diego (pe zis sanz so nom), e donn UK/US veto lor tu desizyon Chagos ziska eski Guvernman Moris ena drwa eriz enn poto lor Chagos, lor pretext ki li pu kapav zenn baz militer lor Diego

Listwar pu malerezman rapel Minis Lazistis Gavin Glover, pa pu so de-trwa bon amandman, me plito pu enormite sa trayizon lalit pu dekolonizasyon e demilitarizasyon Diego/Chagos.

RL

Akot Deba ki ti Promet?

Dan LALIT, nu ti rekonet enn bon zafer pandan kanpayn elektoral sa Guvernman Sanzman la: Ramgoolam-Bérenger-Duval-Subron, zot tu, ti promet deba apre eleksyon. Zot ti angaz zot pu kree lespas deba politik.

Alor, nu dan LALIT, nu finn azir dan sa premie 3-4 mwa nuvo Guvernman pu sey fors Guvernman gard sa promes la, omwin, uver deba lor tem kle: rol MBC dan deba, kreasyon anplwa, sekirite alimenter, langaz maternel dan lekol kuma mediyom e dan Parlman, separasyon labank detayan depi labank investisman, Palestinn, Diego ek integrite teritoryal, “bicycle lane”, lot lot. Alor enn parti bilan LALIT dan sa enn an, se lefet ki, par diferan mwayin, nu finn reysi gard sa kalite size inportan pu klas travayer lor azanda politik, nu.

LALIT finn fer li, sanki nu dan Parlman. Samem enn parmi travay politik enn parti revolisyoner.

Me, Guvernman Ramgoolam napa finn uver terin deba. Li finn prefer inpoz tu kalite zafer ki pa lor so program. San deba, li finn inpoz zot. Tu so “Assises” ti trike. Guvernman finn mem kareman sansir rapor ti-grup! Get nu lartik dan sa Revi la lor Lasiz lor Ledikasyon. Li grav.

LALIT ti dir, alepok, ki enn Guvernman ki pu emerze apre enn eleksyon kot vinker la finn fye, pu so viktwar, lor rol enn “anonim” apel “Misye Moustass”, li pu enn Guvernman ki reprezant enn danze pu sosyete Moris. E li finn vinn vre. Zame enn Guvernman finn vinn inpopiler enn sel ku, kumsa. Zame.

Tanto, mem zur eleksyon zeneral, setadir le 9 Novam, lavey kawnting, LALIT ti predir lor so websayt ki pu ena “*enn guvernman byin, byin danzere – apre enn tel kanpayn ki zot finn amene ... kot finn fye, anplas lor enn program, lor enn seri odyo anonim ...e ... finn fer li par sey redwir lamas dimunn an ‘zombi’ ki pu ekut enn anonim dan enn band-desine, enn anonim ki ena baking pa-kone-ki-pwisans*”.

E ziska ler pankor ena okenn mov Guvernman pu kone kisannla deryer sa interferans anti-demokratik dan proses elektoral.

Guvernman ti oredi amelyor Komisyon Danket ki Jugnauth ti met dibut. O-kontrer, Ramgoolam finn al revok *Commission of Enquiries Act*, an antye, e kumsa li finn tuy lanket ki Jugnauth ti met dibut.

Apre enn an opuvwar, Ramgoolam, Bérenger, Duval, Subron klernan montre ki zot ule lamas dimunn konpletman bliye rol destrikter demokrasi enn “Missie Moustass”.

E, dimunn ki finn konplote pu fer sa interferans dan eleksyon zeneral, zot tu ankor lamem.

Kimanyer sa tigit demokrasi nu ena, dan sistem kapitalist, pu sirviv enn tel atak lor integrite kanpayn elektoral?

Antuka, seki kupab fer sa travay anonim danzere la, zot kupab kraz tu prinsip demokratik. E zordi zot tuzur ena proteksyon rezim aktyel, setadir proteksyon sa kat lider parti opuvwar.

Mem kan konteni grav finn expoze par Missie Moustass, e konteni paret klernan vre,

kuma vyolans polisyer extrem, evidaman li pa mem itil dan Lakur, parski pena temwin. Missie Moustass enn-de anonim, sa. Ziz, avek rezon, fini transe. Tu so “revelasyon”, zot pa evidenns. Zot zis ena valer enn “rimer”. Sa vedir enn koze danzere.

Bilan sa Guvernman la, apre enn banane, li pa nanyin apar “ranplas MSM”, enn move Guvernman, avek nuvo Lalyans, ki li, li move, li osi. Sa ti bi prinsipal Ramgoolam, Bérenger, Duval, Subron: “BLD”. E zot finn mintenir li, ziska ler.

Viktwar nuvo Guvernman, li aköz MSM ti enn move Guvernman.

Me lanpler sa viktwar nuvo Guvernman, li gras-a Missie Moustass.

Ramgoolam vann so Prop Parol

Zis avan li pran puvwar, an okirans le 6 Oktob 2024 dan enn Konferans depres, Ramgoolam akiz Jugnauth “vande” (“*sell out*”, li dir an Angle) kan li ti pe negosye lor Chagos.

Ramgoolam ti dir Jugnauth pe rann “*légal ce que la Cour internationale de Justice a jugé illégal*.”

Li ti dir gran gaynan ladan ti Angle ek Amerikin. Li ti dir avek rezon Jugnauth “*a réduit un combat mené pendant des décennies à néant*.” Avek rezon, li ti mem kali-fye demars Pravind Jugnauth kuma “*un acte de haute trahison*.”

Kan Jugnauth ti kumans negosye pu vann Diego, Ramgoolam ti apel sa ot trayizon.

Lerla, li finn fer mem zafer ki li-mem dir ot trayizon.

Ramgoolam finn avoy Gavin Glover, enn Atorne Jeneral kapab, me enn dimunn innyoran lor lalit pu dekolonizasyon, e san lexpéryans dan domenn lalwa internasyonal. Ansam Ramgoolam ek Glover finn vann Diego, e finn ipotek Chagos, donn UK-USA enn drwa “veto” lor tu seki konsern Chagos. Tu.

Bilan Lopozisyon

Ki Lopozisyon finn Emerze?

Ena trwa kalite lopozisyon ki pe azir dan pei: lopozisyon Parlamter, lopozisyon burzwa par enn trale parti politik, e lopozisyon klas travayer, esansyelman otur LALIT.

Lopozisyon dan Parlam

Premye fason get sa lopozisyon la, se get kot ansyin gvernman MSM ek so alye politik ete? Ki zot pozisyon dan Parlam?

Lalyans Lepep ti konstitye par *Mouvement Socialiste Militant* (MSM – Pravind Jugnauth), *Parti Mauricien Social Démocrate* (PMSD – Xavier Duval), *Muvman Liberator* (ML – Ivan Collendavelloo), *Plateforme Militante* (PM – Steve Obeegadoo), *Muvman Patriot Morisyin* (MPM – Alan Ganoo). Zot pa finn elir okenn depite. Zot finn balye net.

Joe Lesjongard (MSM) ek Adrien Duval (PMSD) finn nome kom mizerab depite bestluzer, e pe bizin asim rol lopozisyon parlamter. Joe Lesjongard inn nome Lider Lopozisyon. Ni enn, ni lot, enn lider zot parti. Lider, akumanse par Pravind Jugnauth ek Xavier Duval, finn balye net.

Pandan enn long but letan, sa lopozisyon ansyin gvernman MSM – dan parlam e andeor – finn inexistan, pa kone ki pu fer, ki pu dir. Sa ti vre a enn tel pwin ki sis mwa apre eleksyon zeneral, *Lalyans Lepep* pa ti kapav aliyn kandida dan eleksyon minisipal kuma enn blok.

Me, amezir Gvernman *Lalyans Changement* vinn inopiler dabor otur gaf *Rezistans ek Alternativ* lor rekritman ek nominasyon dan NEF, answit dan Bidze kot Gvernman mont laz pansyon vyeyes, amezir pri lartik debaz monte sanki Gvernman kapav anpes li, lakoler monte parmi lamas dimunn, e MSM kumans refer

sirfas atraver enn-de konferans depres. Zot mem sey montre figir dan enn-de manifestasyon. Me, zot tuzur akile net.

PMSD, apart so enn depite dan Parlam, finn preske disparet net dan peizaz politik. Pa tann ni Xavier Duval, ni Mm Perraud. PMSD ti deza fini eklate avan eleksyon zeneral. Anfet, *Nouveaux Démocrates*, enn but PMSD form parti dan Gvernman *Lalyans Changement*.

Apre eleksyon zeneral enn drol zafer arive. Ena defeksyon dan 60-0. Depite Franco Quirin demisyone dan MMM kan li pa finn gayn enn minister. Li al asiz lor ban lopozisyon dan Parlam.

Kat depite depi Rodrig pa ni afis zot dan Gvernman ni pa afis zot dan lopozisyon, nonpli.

Lopozisyon andeor Parlam – parti ki amenn politik burzwa

Parti Politik Elektoralist

Dezyem eleman lopozisyon li enn seri lezot parti politik, ki ti poz kandida “pu gayne” dan enn imans *Lalyans*, ki pa finn fer okenn depite eli dan Parlam? Zot lalyans finn kas an mil morso apre defet la.

Anu sey konpran seki finn arive. Byin avan eleksyon, ti deza ena enn parti apel *Linion Moris*. Li ti reyni antu 9 parti politik – dabor enn “fron politik” ki ti regroup 3 parti politik ek 6 lezot parti.

Sa vadir: *Linion Pep Morisien* (LPM) ti regroup 3 parti politik,
* *100% Citoyens* - Dev Sunnasy
* *Groupement de Réflexion Emmanuel Anquetil* - Rama Valayden
* *Mouvement Patriotique* - Jean Claude Barbier).

Lerla ti osi ena sa 6 parti:
Rassemblement Mauricien - Nando Bodha;
Les Verts Fraternels - Sylvio Michel;
Ralliement Citoyen Pour la

Patrie - Parvez Dookhy;
En Avant Moris - Patrick Belcourt;
Parti Justice Sociale - Sheila Bunwaree;

Justice et Vérité (Danny Varaden).

Lavey Nomination Day eleksyon zeneral, *Linyon Moris*, sa fron dan enn fron avek so 9 parti politik, reysi fer lalyans avek *Reform Party* (Roshi Badhain). Sa nuvo parti la apel “*Linion Reform*.”

Linion Reform ti aliyn kandida dan eleksyon zeneral. Zot ti viz *gayne*. Sa vadir, zot ti reprezant pa “BLD” (*B ... li deor*), slogan macho ki *Lalyans Changement* ti reprezante, me plito slogan macho “BZTD” (*B... Zot Tu Deor*). Dan kumansman, Ashok Subron ti alatet “BZTD”, me li finn al fini ar Ramgoolam.

Antuka, *Linion Reform* avek so 10 parti politik dan enn lalyans galfate dernye ler, pa finn sirviv kuma enn blok politik apre eleksyon zeneral.

Linyon Moris Nando Bodha ek Rama Valayden ti sorti byin afebli.

Parkont, *Reform Party* Roshi Badhain ti ena enn masinnri elektoral anplas onivo nasyonal, e Patrick Belcourt, lider *En Avant Moris*, dan Sirkonskripsyon Stanley-Rose Hill, malgre zot pa finn elir depite, finn sorti ranforsi.

Bruneau Laurette, ki ti ansam avek Ashok Subron dan muvman BZTD ti al kree so prop parti apel *Mouvman Bruneau Laurette*, partisip dan eleksyon zeneral, e Georges Ah-Yan ti partisip dan eleksyon su banyer sa parti Laurette la.

An zeneral, tu lezot lafors politik inn sorti byin afebli. Sa li inevitab apre enn rezilta 60-0. Li pa kit lespas pu enn lopozisyon pandan enn tan, sirtu pu tu sa bann parti politik elektoralist extra-parlmanter la ki pa kone kot zot pe ale.

An Ziyet, Nando Bodha, pa kuma lider *Linyon Moris* me kuma lider so prop parti *Rassemblement Mauricien*, lans enn lapel pu rasanble ansam parti lopozişyon MSM, *Reform Party* ek *Linyon Moris* (dan lekel parti Nando Bodha enn manb) pu “reconstruire pays”. Sa tantativ regroupman inn tom plot kan Rama Valayden ek Roshî Badhain finn rezet sa propozişyon la.

Lopozişyon deklas

Kan Guvernman PT-MMM-NA-RA anons so plan pu atak pansyon vyeyes iniversel dan so premye bidze, nu kumans gayn enn lopozişyon deklas, otur muvman sindikal. Premye fwa apre lontan tu konpozan muvman sindikal vinn ansam pu opoz sa atak guvernman lor enn platform deklas anfaver drwa iniversel pansyon vyeyes, kont targeting, pu defann welfer-steyt. Enn but *Rezistans* dan Guvernman e usi dan GWF demisyone depi *Rezistans*, e GWF demark li depi *Rezistans* lor sa atak Guvernman kont klas travayer. Sindika zwenn otur lezot lorganizasyon inkliir LALIT pu opoz baz lor Diego dan enn Fron Komin, e pu proteste kont zenosid Israel. *Solidarite Morisyin ar Lepep Palestinn* e so manb finn aktif dan Lopozişyon.

Apre enn-an, enn sel Lopozişyon Koeran ek Programatik

Sel lopozişyon koeran ek programatik pe vinn depi LALIT ki reyni sindika ek klas travayer otur tem ki LALIT finn tultan defann: drwa pansyon iniversel 60 an, Fern Baz Diego, Liber Palestinn, langaz maternel medyom dan ledikasyon, e lezot tem kuma sekirite alimanter, reform elektoral, ek kont puvwar Premye Minis pu kennsel enn sitwayin so sitwayennte.

Apart LALIT, okenn lezot parti dan lopozişyon pa’nn adopte sa kalite tem ki reprezant dekolonizasyon. Egalite ek liberte.

Partielektoralistparetinkapabpu asim responsabilite programatik.

Mem Rama Valayden fidel anver lalit Palestinyin, so parti pa pran pozisyon lor la! Inkrwayab me vre.

Mem muvman sindikal, malgre finn byin demar sa platform lopozişyon klas travayer inn al lor enn platform Ah Yan otur “sitwayin”.

Enn lopozişyon “sitwayin”, e osi popilist, eski li pu enn lopozişyon deklas? Eski li pu reprezant lintere alonterm klas travayer? Eski li pu amenn sosyalism? Sa li enn pwin santral.

Enn-an finn pase, apre enn eleksyon 60-0. Li pa fasil mobiliz klas travayer lor baz pwin programatik, apar lor pansyon. Klas travayer ankor gard lespwar sa Guvernman la pu fer kiksoz, malgre li ankoler ar li. E li gard lespwar malgre mezir ki atak pansyon vyeyes finn sakuy sa lespwar la.

Mobilizasyon kont guvernman Jugnauth inn abitye klas travayer pu fye lor rezistans popilist, sann kut la, kont Ramgoolam.

Li pu pran inpe plis lexpertyans pu ki lamas dimunn abandonn tem popilist e metod popilis, e vinn lor tem deklas.

Fenomenn “Misye Moustass” dan kanpayn dernye eleksyon zeneral finn zwe enn rol okilt dan ogmant tem popilist e zordi, sa fenomenn okilt res tuzur enn danze politik.

Byin suvan, diferan parti lopozişyon pa paret interese uswa pa ule pran pozisyon par oportunism pu zot kapav navige. Muvman popilist li tuzur ule gard lespas pu li navige.

Parkont, lopozişyon lor baz enn program koeran anfaver klas travayer li pa bizin navige, e li pa kapav navige. Enn tel program bizin kler e net. Enn tel program bizin permet deba avek lamas dimunn. Program la bizin kler pu permet travayer ki pli “avanse” konpran. Kan travayerpli “avanse” konpran, sa vedir zot devlop kapasite pu mobilize lor zot sayt travay, dan zot landrwa, dan zot

sindika, dan zot lasosyasyon, dan zot klib. Popilism pena ni volonte ni vizyon pu devlop sa kapasite la.

LALIT finn amenn lopozişyon e osi fer fron komin

Anfet, kan byin gete, se zis LALIT, ki ti aliyn sis kandida dan de sirkonskripsyon lor baz enn platform kler anti-inperyalist e dan lintere klas travayer, ki finn okip terin politik apre eleksyon zeneral.

LALIT finn azir politikman depi kawnting fini le 11 Novam 2024. LALIT, nu fer politik tuletan, pa zis avan enn eleksyon e pandan derulman enn eleksyon. Sa li diferans ant manyer travay Parti LALIT ek lezot parti politik elektoralist.

Nu finn fer enn seri aksyon, baze lor nu Platform 12 pwin (Get p. 4.).

Nu finn fer manifestasyon, petisyon, enn seri aksyon lor diferan pwin nu program: mintenir e elarzi welfer-steyt, remet pansyon iniversel 60 an, aboli siblaz, taxe seki ris; aret morsele e bayant later agrikol; lang maternel Kreol kuma medyom dan lekol; sanz lalwa pu labank separe an 2 – seki servi piblik, e seki investi; ferm baz militer-nikleer UK-USA lor Diego Garcia, pu Chagos an antye form parti integral Repiblik Moris; aret lokipasyon ilegal Israel e so zenosid kont Palestinyin; demokratizasyon MBC; ka konstitisyonel lor sitwayennte; ranplas lakaz lamyant; aret britalite polisyer.

Tusala pu dir, se LALIT ki finn okip terin lopozişyon lor keştyon kle politik. Dan enn lepok dawntern, kan klas travayer demobilize, li inportan devlop enn program politik lor tu keştyon kle ki konsern klas travayer dan limedya pu permet eleman “avanse” dan klas travayer konpran, e pare pu defann enn tel program.

Se sa kalite travay alabaz pu asontur prepare pu prosenn mobilizasyon.

Lor tu sa bann tem la, nu pa tann lopozişyon extra parلمانter pran pozisyon mem minimalist.

BK

Natirelman parti dan Guvernman *Changement* ti aliyn 120 kandida partaze ant PT, MMM, ND ek RA pu Eleksyon Minisipal an Me 2025.

Minisipal finn kree enn sertenn efervesans parmi parti politik extra parلمانter..

Reform Party, *En Avant Moris* ek *Linion Moris* sakenn inn poze separe.

Reform Party ti resi aliyn kandida dan tu lavil, konteste antu 81 lor 120 syez. Sa, apre ki Bhadain ti'nn anonse, swit-a defet *Linion Reform* dan eleksyon zeneral, ki li pe pran enn konze politik 5-an! San-traka, li finn sanz lide.

Linyon Moris, dan Minisipal, ti regroup *Les Verts Fraternels*, *Linion Pep Morisien*, *Rassemblement Mauricien* su lidship Didier Michel (Nuvo lider *Les Verts Fraternels* apre retre Sylvio Michel kuma Lider an Mars 2025). Telman *Linion Moris* ankafuyaz ki enn parti so kandida ti bizin poz kuma indepandan parski antan ki enn lalyans, zot pa finn respekste provizyon dan lalwa *Local Government Act* ki dir kan enn parti swa lalyans pe aliyn kandida dan eleksyon minisipal bizin swiv enn degre balans "jennder". Alor *Linyon Moris* ti ena kandida poze su so banyer e ena lezot so kandida ti poze kuma kandida indepandan.

MSM ek PMSD tulede ti absan dan eleksyon minisipal.

Parkont, ML Collendavelloo, enn konpozan ansyin Guvernman Jugnauth, ti aliyn 22 kandida dan Minisipal.

Lot konpozan, MPM Ganoo finn kas an-de, apre eleksyon zeneral: Tania Diolle finn kit MPM e finn form enn nuvo "parti" politik *Republik Sitwayen Popiler* e li ti met kandida dan Minisipal.

Kanpayn limem finn derule lor enn baz a-politik, e mem anti-politik.

Mem si *Reform Party* ti truv eleksyon minisipal ena enn lanze politik nasyonal, ki pli bon ki buku lezot parti, so partisipasyon

ladan, li pa ti baze lor enn platform politik kler pu opoz guvernman Ramgoolam-Béranger, me ti rezime otur enn slogan patetik e demobilizater kuma "Donn Reform so Sans". Sa malgre Minisipal ti dan enn kontex inopularite grandisan Guvernman *Lalyans Changement*.

Guvernman ti pe vinn inopiler lor tem inportan: ogmantasyon anflès pri lartik debaz, rever otur seri nominasyon pu post kle, Lakor pu vann suverennte Chagos ar UK-USA pu lamone disan, retre inpardonab depozisyon Leta divan ICJ pu pled anfaver obliz Israël les led imaniter UN rant dan Gaza fas a faminn kont popilasyon Gaza orkestre par Israël so zenosid dan Palestinn. Parti lopoziyon dan Minisipal pa finn truv nesosite pu mem ena platform kler lor tusala.

To partisipasyon ti byin ba otur 26%.

Lefet ki rezilta pa ti 120-0, ti deklans enn sok dan *Lalyans Changement*.

Anfèt, *Lalyans Changement* ti elir selman 117 konseye, apre so 60-0 sis mwa avan, Patrick Belcourt kandida *En Avant Moris* ti eli konseye dan lavil Beau Bassin-Rose Hill, Ashwin Dookun kandida *Reform Party* ti eli konseye dan lavil Vacoas-Phoenix, apre enn tiraz osor ant li ek enn kandida exeko *Lalyans*

Changement. Ena enn kandida Indepandan ti eli antet delist dan Ward 8 dan lavil Port Louis.

Silans kupab

An retrospek, enn fe vo lapenn sulyne se tu lider *Lalyans Changement* finn chup-chap lor zot plan konsernan pansyon vyeyes pandan tutlong peryod kanpayn minisipal. Purtan lodit leta finans post Guvernman Jugnauth ti fini pibliye le 10 Desam 2024 e lor la, Navin Ramgoolam, antan Minis Finans ti larg Konsiltasyon Bidze le 4 Avril kot li finn elabor priorite so premye bidze. Sa ti mem mem moman kan pe lans kanpayn minisipal pu eleksyon le 4 Me.

LALIT

LALIT, nu ti finn swazir pu pa met kandida dan sa eleksyon minisipal organize su ansyin lalwa ladministrasyon rezyonal. LALIT nu finn plito fer kanpayn atraver nu brans ek rezyonal lor linportans donn plis puvwar administrasyon rezyonal pu lamas dimunn atraver zot ward dan lavil ek vilaz dan distrik determinn politik administrasyon rezyonal lavil-vilaz. Nu ti distribye trak lor la. Nu ti osi partisip dan deba lor devlopman enn program komin ki sa lepok kriz zeneralize dimande.

BK

Bhadain ek so Reform Party

Roshi Bhadain enn politisyin teknokrat
ki mank kiltir politik Morisyin.

Li pa sorti dan sa ris tradisyon politik Moris, sirtu depi Travayis lontan,
Independent Forward Block, e lerla MMM.

Li pa sorti dan tradisyon muvmman dekolonizasyon ditu.

Li pli pa sorti dan lalit pu egalite – ki swiv lalit pu fini, dabor esklavaz,
answit langazman.

E li enn lider an-ket enn parti.

Anplas enn program argimante, baze lor filozofi ek stratezi,
li ena enn lalis dekonekte “80 pwin”.

Dan bann dernye mwa, amezir buku dimunn ki ti vot *Lalyans Changement* dezilizyone ar politik guvernmman Ramgoolam-Béranger-Duval-Subron, ena dimunn ki rezet (avek rezon) MSM avek so bann alye ki pe asterla turn ver Bhadain avek lespwar ki kapav li, li pu kapav amenn sanzman ki zot pe swete. Suvan, dimunn kumsa ena ilizyon ki se selman enn sanzman elektoral avek enn Premye Minis “for” kuma Bhadain ki ena kapasite pu amenn sanzman sosyete. E Bhadain antretenir sa kalite ilizyon-la pu ogmant so “sans” elektoral dan lavenir. Ofet politik Bhadain pa telman

diferan depi ni sa guvernmman-la, ni guvernmman Jugnauth presedan. So politik kapav mem konstitye enn danze pli grav potansyelman pu klas travayer. Anu gete kot Bhadain sorti, ki so oryantasyon politik ek analiz so aksyon politik.

Kot Bhadain sape politikman?

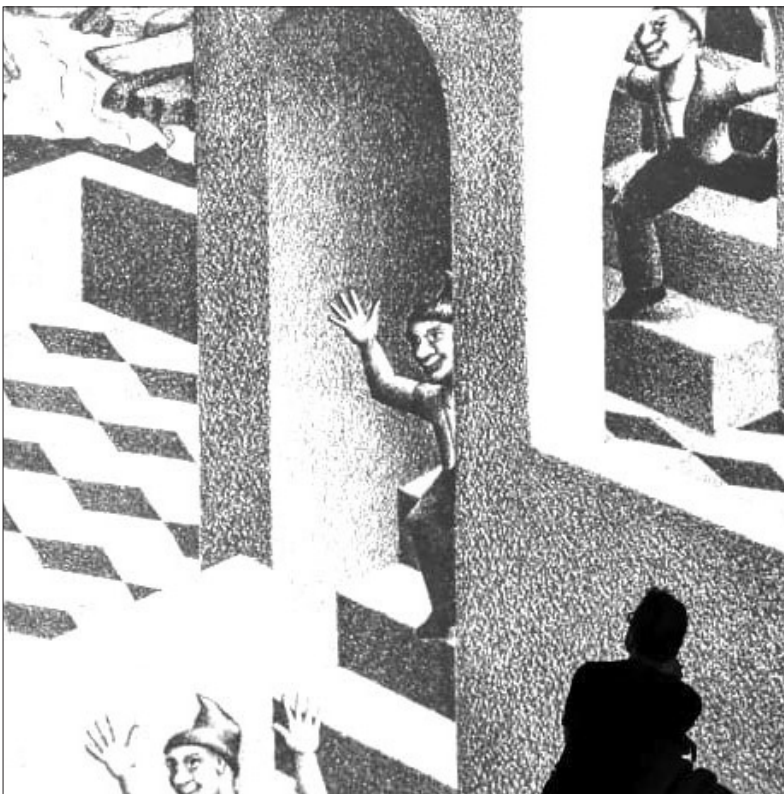
Bhadain pa “nuvo” dan politik. Li ti kandida MSM an 2014, finn Minis su guvernmman Aneerood Jugnauth e finn anterinn tu desizyon MSM dan Kabine Minis ziska li kite kan li pa gayn post Minis Finans e kan Aneerood Jugnauth pa nom li “zeritye” so siksesyon politik.

“Lalwa Bhadain” su guvernmman MSM 2015 ti vedir sanz Konstitisyon pu introdwir Bhadain so *Good Governance Act* ki permet lexekitif atak opozan atraver fer lanket lor zot pu vinn explik “kot larzan dan u kont sorti”. “Lalwa Bhadain” vedir Zidisyer ek DPP nek met pus lor desizyon ki Komite su kontrol Minis fer, san mem ki ena enn ka. LALIT ti denons sa lalwa-la an Desam 2015. An zeneral, Bhadain finn montre enn sertin volonte fasizant li ena kan li enn ti Minis dan guvernmman Jugnauth.

Antuka kan Bhadain finn kit MSM an 2017, li al form “so” parti e kumsa ki *Reform Party* kree. Remarke ki so parti plito kuma enn “grup sutyin politik Roshi Bhadain” ki enn parti politik demokratik. San Bhadain, *Reform Party* pa ekziste. Li pena striktir demokratik.

Etranzman, apart dan Moris, li ena grup sutyin organize dan dyaspora dan UK ek Lostrali. Li klerman anvi vinn enn lavwa politik pu dyaspora ki dekonekte ar realite isi pwiske dyaspora pa viv dan Repiblik Moris. Zot pa pey tax Moris nonpli. Lavwa politik pu diaspora li baze lor filozofi retrograd e mem fasis “fis-di-sol” ki fer rapel slogan Nazi *Blut und Boden* (“Disan ek Later”). Li finn gayn malsans ki parti dextrem drwat Nigel Farage al donn so parti politik mem nom!

RL

Desin Escher

Eleksyon Zeneral 2024

Dan eleksyon zeneral 2024, telman Bhadain ti pe kont lor fer elir depite ki, kan okenn depite *Reform Party* (inklir limem) pa finn eli, mem ki li ek lezot kandida Reform Party finn gayn enn skor elektoral relativman ot, li finn anonse ki li pu pran enn konze politik pu omwin 4 an.

Li finn plizumwin absan lor lasenn politik depi eleksyon ziska ariv eleksyon minisipal Me 2025. (Get lartik lao pu detay.)

Pro-Inperyalis UK-US

Kontrerman a preske tu lafors politik Moris, Bhadain so pozisyon politik kareman pro-inperyalist: zame ziska ler, li pa finn a okenn moman pran pozisyon kont sa zenosid Palestinyin ki nu pe truve tulezur par Israel-US.

Zame li pa finn opoz ni kolonizasyon Chagos par UK-US ni opoz baz militer Diego. Okontrer, li finn mem vinn dan forum-deba sindikal lor gard pansyon vyeyes 60 an ki ti fer 30 Ziyet dan Belle Rose e vinn propoze pu servi larzan lokasyon baz Diego pu finans pansyon vyeyes.

Kan Modi, lider integrist ek de-drwat ek alye militer US ki ti donn benediksyon lakor politik Ramgoolam-Starmer pu vann Diego a UK-US, ti gayn eleksyon an 2019, Bhadain ti felisit Modi lor so paz Fb. So felisitasyon ti akonpaye par enn foto kot li, kan li ti ankor Minis dan guverman Aneerood Jugnauth, pe ser lame Modi.

Remarke ki okenn zurnalist pa dimann li ki so pozisyon politik etranzer, mem pa kan li liye avek politik isi: ni lor zenosid perpetre par Israel-US, ni lor Chagos.

Pro-Kapitalis

So bann propozisyon kote politik ekonomik parey kuma tu guverman pro-kapitalist, baze lor devlopman sektor turism, kapitalis dan inportasyon ek komers, imobilye ek mem proze kuma *Heritage City* (ki rapel

lepok li ti Minis MSM, ti pu donn Aneerood Jugnauth “kado”) ek fye lor sektor finansye. Li anfaver privatizasyon atraver sistem BOT (*Build-Operate-Transfer*) – enn form privatizasyon a-la-MIC ki LALIT ti denonse kan ti pe vot lalwa-la. Li pa anfaver tax direk ki “*atak tut-lapopilasyon Morisyin*”, inklir “bann ris” ek “investiser lor bann proze Smart City, IRS, ERS” (savedir kapitalis imobilye), kuma li finn dir dan so intervyu *Decryptage L'Express* 4 Ziyet 2025.

Aksyon Politik baze lor Popilism de-drwat

Anterm aksyon politik, li fye plis lor so “aksyon” personel kom avoka – par ekzanp pu azir kom avoka pu travayer lisansye par LGSC, e “ofer” pu met ka lakur pu konteste konstitisyonalitye mont laz pansyon vyeyes iniversel – kitsoz ki gayne par mobilizasyon politik plito ki par lakur. Kan Bhadain fer sa lanons-la, li ena tandans demobiliz klas travayer ki al apandan ar ka Lakur plito ki mobilize.

Bhadain so stratezi politik depann lor enn klas travayer relativman feb parsi li baze lor batir sifizaman lafors elektoral pu li, personelman, vinn Premye Minis. Enn klas travayer mobilize deranz li.

Konklizyon

Fas a enn guverman 60-0 avek Ramgoolam-Bérenger-Subron-Duval, pa kapav apiy nerport ki form lopozisyon pu opoz li. Bizin gete sipa lopozisyon-la li dan lintere klas travayer ek dimunn mizer. E Bhadain ek so *Reform Party* sertenman pa amenn lavansman pu klas travayer. Okontrer, li potansyelman enn danze.

RL

Lexanp enn platform demobilizater lor pansyon vyeyes iniversel

Bhadain so *Reform Party* ek Teeluckdharry, ki finn form enn nuvo parti politik, ansam ar Platform Ah Yan, pe plito opte pu enn sime legal. Zot finn met ka Lakur Siprem pu konteste lalwa ki aboli pansyon 60-65 an. Badhain osi anonse ki li pu fer pansyon vyeyes revinn 60-an si li pran puvwar dan 4-an. Li pu mem siyn afidavit pu li tini so promes! Pena pu explike, ni mobilize. Les sa dan lame Lakur, enn kote, atann ziska Badhain pran puvwar dan 4-an e li pu fer tu seki neseser, lot kote.

Bodha, *Rassemblement Mauricien*, pran pozisyon pa pu defann pansyon vyeyes kuma enn drwa iniversel, me plito pu introdri siblaz lor enn seri kriter: si u fer travay dir, si u fam, e si u dan enn travay informel. Li ule siprim uswa diminye u pansyon si u tus enn lot pansyon elve, pansyon selon u reveni.

Kifer zot per pu dir bizin ogmant innkom tax lor dimunn ris? Kifer zot tuzur rod sible dimunn pli mizer? Zot per pu sible dimunn ris? Kifer zot tu tultan tase avek diminye depans? Kifer zot pa sutenir demand pu ogmant reveni leta atraver fer devlopman later-lamer lor lesel indistriyel pu nu suverennte alimanter, pu kree lanplwa masif, pu diminye depandans lor inportasyon manze, pu amenn deviz atraver exportasyon sirplis, pu ogmant kontribisyon lamas nuvo travayer dan lekonomi?

Lakaz Lamyant - Ki Leta pe Fer?

Ansyin Guvernman MSM ti fini vot enn som Rs800 milyon pu ranplas lakaz lamyant.

Me, li pa finn fer sa travay kase-ranz nuvo lakaz. Alor pre 1,500 fami tuzur res dan lakaz lamyant, enn sibstans toxik.

Minis Rajesh Bagwan finn dir dan Parlman ki ena enn komite inter-ministeryel ki finn met dibut prezide par Jinnyor Minis Lanvironnman, Joanna Bérenger, pu truv solisyon pu lakaz lamyant. Minis Bhagwan finn osi dir ki ansyin Guvernman ti deza alwe Rs 800 milyon rupi, me namye pa finn fer, asterla zot pu truv solisyon pu abitan ki pe viv dan kondisyon byin deplorab. Li finn dir ki ena anviron 1,560 lakaz lamyant ki konserne. Sa repons la li swit a kestyon depite Anabelle Savabaddy, Mardi le 28 Oktob e li enn kwinsidans ki li landime ki LALIT finn pibliye Kestyon Extra Parlmanter lor lamyant.

Enn ti listorik

Depi lane 2000, LALIT pe amenn kanpayn pu ranplas lakaz avek miray pano lamyant dan enn sinkantenn site EDC dan Moris. Brans LALIT finn organize ansam avek abitan site lamyant dan Komite Konzwin LALIT ek Abitan pu kordinn kanpayn onivo nasyonal. Nu finn organiz par santenn renyon antye pei, petisyon, manifestasyon kot diferan biro CAB ek 2 gran manifestasyon dan Port Louis pu dimann ki guvernman ranplas lakaz lamyant danzere. Nu finn gayn enn viktwar an 2022, kan guvernman finalman deside pu al delavan avek proze pu anlev lakaz lamyant, met enn yunit espesyal pu lakaz lamyant dan NHDC, e vot enn bidze Rs800 milyon rupi pu enn program ranplasman lakaz lamyant.

Sa ti reprezant enn viktwar lor travay ki LALIT ek muvmman sindikal finn fer apre enn long lalit pu ansam avek abitan lakaz lamyant. Me guvernman avan finn

byin lant pu inplemant sa bann desizyon la.

An Zanvye 2025, kuma Nuvo Guvernman finn vinn opuvwar, LALIT finn avoy minis lozman Shakeel Mohamed enn dokiman detaye lor nesese irzan pu vinn delavan avek enn plan ranplasman lakaz asbestos. Nu pa finn gayn okenn repons ni enn rekonesans resepsyon nu let.

Le 15 Avril sa lane, Depite Roshan Jhummun poz kestyon a minis Lanvironnman Rajesh Bhagwan lor lakaz lamyant. Dan so repons, Minis Bhagwan inn explik diferan rezon kifer finn ena retar dan plan ranplasman. E li finn angaz li pu konsilte Minis Lozman ek Later pu vinn delavan avek enn plan ranplasman lakaz (redeployment?) pu adres problem ki finn mansyone. Etan done pena aktyelman okenn plan ranplasman.

Bidze pase ...

Ariv mwa Zin, dan diskur Bidze nu pa tann nanyin lor plan Guvernman konserman lakaz lamyant.

Le 27 Oktob LALIT pran lini-syativ pu sirkil enn *Kestyon Extra*

Parlmanter (KEP) pu adres veritab Kestyon lor lamyant. (Get bwar anba).

LALIT ti adres li ar Minis Lozman & Later, Shakeel Mohammed, e Minis & Minis Jinyor Lanvironnman ek Zesyon Dese Solid, Bhagwan e Joanna Bérenger.

Anfet, ler inn vini pu Guvernman bizin vinn explik so Plan ranplasman lakaz lamyant. Deza enn abitan lakaz lamyant dan Case Noyale finn al biro CAB pu kone ki Guvernman pe fer lor kestyon ranplasman lakaz lamyant. Ofisye biro CAB finn dimann li amenn tu bann papye konserman lakaz la; kontra later, lak dese so granmer aköz later ankor lor so nom, papye ki dir komye eritye ena lor later la, plan lakaz ek so kart idantite. Sa lapros pli bon ki Guvernman avan, ki ti pe dir tu zeritye bizin vini. Suvan sa ti inposib.

Nu demand se ki CAB donn enn lalis dokiman ki nesaser. Kumsa kapav demoli e konstrir anuvo.

Brans LALIT diferan rezyon pe kontakte abitan pu dimann zot al biro CAB pre ar zot pu fors Guvernman azir pli vit.

KEP par LALIT lor ki Pozisyon Guvernman lor demoli-ranplas lakaz toxik asbestos

(a) Eski Minis e Minis Jinyor kapav donn nu enn explikasyon dan lintere dimunn ki viv dan lakaz asbestos dan Repiblik Moris, ki plan Guvernman ena pu ranplas sa bann lakaz toksik la ek si ena enn taymtebul ki finn met dibut pu sa plan ranplasman la?

(b) Si non. Dir nu kan Plan Taymtebul Ranplasman pu pare e kan u pu inform desandan zenerasyon abitan ki ankor pe viv dan lakaz lamyant e ki finn viv ladan pandan plis ki swasant-an?

(c) Pu sirmont sartin problem ki finn detaye dan Plan Guvernman pu Ranplasman dan repons Onorab R. Bhagwan dan PQ B/373 (kestyon Parlmanter), Eski Guvernman pu ena rekur a rezon danze grav lor lasante ek kontaminasyon grav prezans lamyant lor lasante sak abitan landrwa vwazin usi, pu kapav pran aksyon obligatwar pu demolisyon ek ranplasman tu lakaz lamyant?

(d) Eski Guvernman pe konsider met an pratik Koz Mazer, si enn lakaz lamyant pran dife ki kalite risk potansyel grav ena lor lasante ek kontaminasyon telman grav tu abitan lakaz lamyant e tu vwazinaz. Pu permet nu dan irzans avanse pu demolisyon obligatwar ek plan ranplasman pu anpes sa arive?

[KEP drafte an Angle par Ragini Kistnasamy e tradir an Kreol par Cindy Clelie.]

Viktwar Kanpayn LALIT pu Lozman Sosyal ki Lwe

An Novam, Minis Lozman Shakeel Mohammed finn anons enn seri nuvo mezir pu permet dimunn ki pa ti ena lemwayin avan, aster kapav gayn akse a lakaz NHDC. Mezir pli inportan li lefet ki aster, NHDC pa zis pu vann lakaz, me pu osi lwe lakaz Rs 4,000 pu dimunn ki pa elizib pu gayn lorn depi labank Maubank uswa mem NHDC kuma dimunn ki travay bat-bate, tanporer, kontra, pansyoner, fam tusel avek zanfan, vev. Aster selibater osi pu kalifye pu gayn lakaz NHDC. Sa, ti enn demand LALIT depi lontan opred Minister Lozman.

Mobilizasyon Politik LALIT

Sa kalite viktwar la, li vini atraver buku lane lalit. Sa lalit la finn pran sirtu trwa form: manb LALIT osi donn kudme dan enn muvmman informel demas apel “Muvman Lakaz” pu met lozman lor azanda politik e pu inifye tu dimunn ki ti dan ilegalite lor Steyt Lenn. Lerla, dan enn lot faz manb LALIT met dibut “Komite Konzwin Rezyonal LALIT ek Abitan Site Lamyant” lor kestryon lozman, E kan gayn viktwar kot Guvernman angaz li pu ranplas lakaz lamyant, ena enn faz kordinasyon lor lozman ar abitan lakaz lamyant.

Inifikasyon Muvman Lakaz ansam ar Muvman Sindikal

LALIT finn amenn gran kanpayn politik lor buku lane pu lakaz dan enn pri dimunn kapav peye, sirtu apre fermtir *Central Housing Authority* (CHA) par guvernman MSM-MMM an 1993. CHA ti pe lwe lakaz lor enn ti-pri. Par kont, kan met dibut NHDC, li ranz lakaz zis pu dimunn *aste*. Sa demand-la, li pa zis enn “pwin dan nu program” dan zar enn “reform” dan stil Bhadain so “80 reform”,

li enn kanpayn *politik* lor lekel finn ena mobilizasyon travayer e dimunn san lakaz lor plizyer deseni. Ki savedir?

Apartir 1993, nu ti reysi inifye travayer lisansye *Development Works Corporation* (DWC), lisansye (CHA) ki ti mont lakaz site a-lwe, partu dan Moris, depi 1960 ziska fermtir CHA an 1993, ansam avek fami ek dimunn selibater ki pa ti ena lakaz, e ti deza regroupe dan enn muvmman ase gran apel *Muvman Lakaz*. Dan Muvman Lakaz, militan LALIT ti organiz dimunn san lakaz ki ti res lor Kawlenn (seki finn vinn Steyt Lenn apre), e osi refizye siklonn, depi buku diferan rezyon pu ki dimunn san lakaz ena enn lavwa politik *kolektif*.

LALIT finn organize politikman pu permet sa inifikasyon (ant seki ranz lakaz e seki pena lakaz) dan plizyer gran-gran manifestasyon dan Port-Louis par milye dimunn sorti partu dan pei dan bann lane 1990 ek boner dan bann lane 2000.

Se sa inifikasyon-la ki finn alabaz sa linite sindikal ki ti amenn nesans *All Workers Conference* apartir 1995 kont politik neo-liberal ki ti pe menas Welfer-Steyt an-antye. Lozman sosyal atraver CHA ti enn parmi bann premye viktim politik neo-liberal guvernman.

Kontrol Demokratik lor Itilizasyon Later

Apartir lane 2000, kanpayn politik pu lozman sosyal finn pran enn nuvo form: li finn integre dan nu kanpayn politik pu kontrol demokratik lor itilizasyon later ek lamer. Setadir pu dimunn sak landrwa ek rezyon ena kontrol demokratik lor manyer servi later. Par ekzanp, dan Baie du Cap ek Petite Riviere, abitan ti pe mem zwenn dan reynon LALIT ti organize, pu gete an-pratik, kimanyer pu organiz plantasyon manze ek lapas prodwi lamer, so stokaz, prezervasyon ek transformasyon indistriyel prodwi alimanter, e so sistem distribisyon. Ti liye sa muvmman la ar Konsey Vilaz dan landrwa. LALIT ti organiz reynon ek forum partu lor sa kestryon-la.

Nu ti anmemtan denons statistik ofisyel mansonger kumkwa 9 lor 10 dimunn posed zot prop lakaz baze lor fos definisyon ki definir dimunn ki pa pey lokasyon kuma “propriyeter lakaz”. Plizyer brans LALIT ti organiz lanket dan diferan rezyon ki demontre kimanyer sa statistik-la fos. Enn gran pursantaz dimunn res dan “lakaz zeritye”, dan sere aköz pri later telman ot.

Anmemtan nu finn amenn kanpayn pu montre kimanyer deplizanpli, dimunn ki pli mizer

exklir depi lakaz NHDC aköz zot pena anplwa stab, uswa pena lapey ase ot, uswa pa kalifye aköz zot laz, swa enn selibater (sirtu fam) avek ubyin san zanfän. Pena lakaz pu klas travayer. Anmemtan, guvernanman apre guvernanman finn donn gro-gro konsesyon tax pu tablisman, konpayni imobilye delix e milyarder zot IRS, PDS, vila delix, morl, terin golf. Guvernanman apre guvernanman finn permet kapitalis dan sekter imobilye delix met lakaz lor marse internasyonal ki finn amenn sa gran ogmantasyon dan pri lakaz ek later ki fer li orporte mazorite dimunn.

Drwa a lakaz finn enn pwin santral dan tu eleksyon zeneral, parsyel ubyin mem minisipal ek vilaz ki nu finn partisipe depi 1993.

Lalit kontinye

Depi 1993 vini-mem, LALIT finn amenn kanpayn lor kestyön lozman pu organiz revandikasyon pu lakaz *lwe*. Li finn vinn enn demand popiler. Nu finn anmemtan pistonn guvernanman apre guvernanman lor baz nu demand. Kumsa ki finalman finn gayn sa viktwar sa.

Sa viktwar politik-la, li enn gran avanse. Me li pa pu rezud problem lozman par li tusel.

Nu estime ki bizin mont par milye lakaz ankor pu ki dimunn ki pena lakaz reysi ena enn. Sekifer LALIT finn fer demand pandan buku lane ki guvernanman bizin uver enn “rezis nasyonal” pu tu dimunn ki pena lakaz kapav anrezistre. Kumsa nu tu konn veritab letandi kriz lozman.

Pena ase later piblik pu mont sa kantite lakaz ki nesaser-la. Guvernanman oblize rekizisyon later tablisman pu fer sa. Dayer li kitsoz ki tultan finn fer: tablisman finn bizin donn later ek lakaz laburer ek artizan kan finn aboli kan sikriye, finn oblize donn laburer ek artizan lakaz VRS ek Blueprint, e osi avan sa, finn bizin donn later pu ranz plizyer site dan Lenor, Lest, Lwest ek Lesid lil Moris. Dan Rodrig ek Agalega, erezman mazorite later, li piblik. Rezidan fer aplikasyon e gayn later lor bay pu li kapav viv.

RL

Kestyön Parlmanter lor Lakaz Lamyant

Depite Roshan Jhummun finn poz Kestyön Minis Lanvironnman Rajesh Bagwan lor plan Guvernanman konsernan demantelman lakaz lamyant e ranplasman par nuvo lakaz.

“Hon. Jhummun: Par rapor ar lakaz lamyant, eski ou kapav dir ki kantite lakaz finn idantifye dan Sirkonskripsyon No. 13, Riviere des Anguilles and Souillac, indik nu —

(a) Dele ki finn prevwar pu demoli lakaz la, e

“(b) Plan ranplasman, si ena, e ki dispozitif ena pu abitan konserne.”

“Hon. Bhagwan: Madam Spiker, dapre informasyon ki finn gayne depi Minister Lozman & Later, finn inform mwa ki ti ena, dan kumansman, 3,013 ex-lakaz CHA-EDC ki finn ranze avek pano lamyant dan miray, ki ti ranze dan bann lane 1960 lor 59 sayt partu lor lil. Parmi zot, ena 366 ki finn idantifye dan Sirkonskripsyon No. 13, Riviere des Anguilles and Souillac.

“Dapre enn sondaz konzwin ki finn fer par ofisye Minister Lozman e Later ansam avek Divizyon Zesyon Dese Solid mo Minister an 2022, ankor res enn total 1,453 ex-lakaz CHA/EDC ki bizin demoli. Parmi sa, 366 lakaz ki ti idantifye dan Sirkonskripsyon No. 13, ena apepre 162 ki finn deza demoli, res 204 lakaz lamyant.

“Konsernan parti (a) kestyön la, pena okenn plan lor kantite letan spesifik pu kas lakaz etan done reket demantelman sorti depi proprieter la limem ubyin atraver Citizen Support Unit, lotorite lokal, Minister Lozman & Later ek ofisye CEB, e pu sa rezon, pe get lor baz ka-par-ka.

“Depi 2015, Divizyon Zesyon Dese Solid mo Minister pe fer apel servis kontrakter pu demantelman lakaz ki ena lamyant, e so eliminasyon. Reket depi proprieter, lerla, pe dirize ver kontrakter pu pran aksyon ki nesaser. Enn total 218 lakaz lamyant parmi seki ti ankor reste fek demoli dan lil ant 2015 ziska 2024.

“Enn nuvo lapel pu tennder pe fer o-nivo Divizyon Dese Solid mo Minister pu demoli, tir, e eliminann pano lamyant depi lakaz ex-CHA-EDC pu enn kontra 24 mwa. Nu pe atann ki ziska lafin dimwa pu ena enn nuvo kontra.

“Madam Spiker, finn usi inform mwa ki tu lakaz ki finn idantifye pa finn kapav demoli pu rezon swivan —

“(a) Finn gayn byin tigit demand pu kas lakaz lamyant.

“(b) Buku dimunn ki finn fer aplikasyon, zot pa proprieter lakaz. Swa zot zeritye ubyin lokater san okenn dokiman formel, e dan buku ka, swa zot lot pei ubyin pa finn kapav retras zot. Li vinn difisil pu Minister Lozman ek Later pu etabli kisannla ena propriete lakaz.

“(c) Dan ka lakaz kot pena dimunn reste, kot Administrasyon Rezyonal finn livre notis e osi kol notis la, e na pa finn reysi tras proprieter apre tu sa lanket la, e kan proprieter finn prezante zis avan demolisyon e finn anpes demolisyon.

“(d) Proprieter ek okipan finn usi dimann rekonstriksyon zot lakaz ubyin lasistans finansye avan ki zot donn zot konsantman pu demolisyon lakaz.

“Madam Spiker, lor parti (b) kestyön, mo Minister pe konsilte Minis Lozman ek Later pu nu vinn delavan avek enn plan ranplasman (redeployment) pu adres tu problem mansyone, etan done pena okenn plan ranplasman pu lemoman.

“Madam Spiker: Mersi, Onorab. Minis. Wi!

“Hon. Jhummun: Mersi, Onorab. Minis. Se enn demand. Eski Onorab Minis pe sey fer enn reynon avek tu abitan konserne ek propoz zot enn plizir alternativ, par egzanp kuma nuvo lakaz ki pu done dan Suyak? Alor, eski kapav organiz enn reynon avek abitan? Mersi. “Hon. Bhagwan: Definitivman, Madam Spiker. Mo kolek ek mwa nu finn koze, e nu pe buz dan sa direksyon la osito ki Minis Lozman ek Later retorne.”

[Tradiksyon an Kreol par Cindy Clélie]

LALIT Akiz Lafrans Inzerans dan Politik Langaz Repiblik Moris

Vizit 2 zur Prezidan Macron dan Moris an Novam finn expoz politik inperyalis Franse atraver “lafrankofoni”. Nu finn truve kuma lafrankofoni anfet enn mwayin pu Lafrans infliyans e gayn enn minmiz lor politik edikatifik kiltirel enn pei. Kumsa Lafrans kontiyn mintenir kontrol ekonomik, politik ek militer dan Losean Indyin e lezot rezyon lemond.

Medyom dan Langaz Maternel sansire

Anfet Anbasader Lafrans, Frederic Bontems finn kas lakle: Lafrans pe maniganse lor politik langaz Repiblik Moris. Li pe azir kuma enn pwisans kolonyal. Li ink-rwayab. LALIT akiz Lafrans rod minmiz, fer inzerans lor kestyon langaz.

Ala seki finn arive.

Le 4 Zanvye, LALIT ti re-met Minis Ledikasyon Gungapersad enn let avek enn revandikasyon presi: Met lor azanda “Assises” Ledikasyon tem “langaz maternel kuma medyom” dan lekol. Kumsa tu dimunn dan Assises Ledikasyon kapav debat size santral la. (Get nu let lor nu websayt le 4 Zanvye.)

Kan taymtebl Assises sorti: Pena langaz maternel kuma medyom ditu. Okenn mansyon pena. Silans. Minis avoy promne nu propozisyon. Minis pa ti met langaz maternel lor azanda pu deba.

Guvernman ti promet “deba”, me li innyor nu revandikasyon ki santral pu sistem ledikasyon. Minis pa reponn nu avek so argimantasyon kont sa pwin lor azanda. Li zis gard silans.

An Avril, fektivman ti ena “assises” Ledikasyon dan MGI.

LALIT ti avoy 2 delege, Cindy Clelie ek Alain Ah Vee. Tulede al dan diferan workshop. Tulde met divan revandikasyon pu medyom

vinn Kreol, ubyin Kreol ek Angle, dan zot werkshop respektiv. Dan tulede werkshop plizir partisipan finn koz anfaver introdiksyon lang maternel kuma medyom. Kad Minister Ledikasyon responsab anim workshop ti osi ansarz fer lalist diferan propozisyon ki finn sulve. Tulde grup ti ena propozisyon lor medyom dan lekol bizin vinn langaz maternel, Kreol.

Me tulde raporter grup finn siprim, dan seans plenyar, propozisyon pu langaz maternel.

Cindy Clelie ek Alain Ah Vee finn, sakenn, ekrir Minis Ledikasyon ek lekip organizater Assises pu proteste kont sa lasansir la. (Get zot let lor nu websayt). Alepok nu ti donn benefis didut Minister, ki 2 kad kapav finn aksidantelman bliye met medyom langaz maternel, par kwinsidans. Nu ti atann kit explikasyon. Silans, ankor.

Konplo Lafrans

Me, asterla li kler ki li ti enn konspirasyon deryer ledo lepep Moris. Sa li pa enn “teori”, li enn fe, ki Anbasader Lafrans finn devwale. Li finn kas lakle.

Ala seki Anbasader Lafrans M. Frederic Bontems finn dir lor Radio Plus Merkrede 19 Novam 2025 dan kad vizit Prezidan Macron:

“Et nous [Lafrans] avons travaillé avec le ministère de l’éducation nationale [Repiblik Moris], dans la foulée de ce qui s’est passé cette année, qui sont les assises de l’éducation qui se sont tenues autour de la place des langues dans le système éducatif, notamment le français et le créole bien sûr.”

Remarque ki Minister Ledikasyon, dapre Anbasader, koz avek Lafrans lor politik langaz, me nu kone li pa permet deba avek dimunn Moris. Deba lor langaz tuzur ena, dan Repiblik Moris. Pu Lafrans size santral Assises Ledikasyon ti “autour de la place des langues dans le système éducatif”. Anfet, dan Assises sa size la ti kareman sansire dan Rapor formel tu workshop.

Guvernman Moris kurbe

Li kler ki pwisans kolonyal kuma Lafrans pankor aret zot manev politik pu mintenir zot dominasyon.

Kimanyer Lafrans kapav deside ki medyom pu servi dan lekol Repiblik Moris? E kifer guvernman Ramgoolam-Berenger-Duval-Subron pe kurbe e aksepte enn tel absirdite? Kifer Minis Ledikasyon pe dakor inplemant, mem lor baz pilot, enn politik langaz ki anti-pedagozik e ki fer ditor tu zanzan lekol Repiblik Moris? E anplis sa politik langaz li dikte par enn pwisans kolonyal? An esanz pu larzan? Nu pa kone.

Seki Lafrans pe fer, li mem al alankont *Education Act*, enn lalwa ki kolonizater finn introdri e ki ankor donn puvwar Minis Ledikasyon pu inpoz langaz Angle dan lekol. Dapre *Education Act*, li dir ki dapre so puvwar e li devwar Minis Ledikasyon bizin asire ki ena enn lanseyman pli efikas Angle e ki propaz Angle dan Moris. Ala seki ekrir dan *Education Act* “3.2(d) Powers and duties of Minister: In

particular, he shall ensure the more effective teaching of English and the spread of the English Language in Mauritius.” Medyom, lalwa dir, bizin Angle. Selman, konsernan premye trwa zan lekol primer, si Minis ule li gayn drwa inpoz enn lot langaz.

Dan so intervyu Anbasader Lafrans kontinye:

“Vous voyez, ce qui est intéressant, c’est que Maurice est un des pays le plus francophones du monde. Peut-être d’ailleurs le plus francophone du monde après la France en pourcentage de la population. Et pourtant, le français dans le système éducatif mauricien a une place relativement limitée qui lui est reconnue.

“Et nous avons travaillé avec le ministère de l’éducation nationale, dans la foulée de ce qui s’est passé cette année, qui sont les assises de l’éducation qui se sont tenues autour de la place des langues dans le système éducatif, notamment le français et le créole bien sûr.

“Et nous sommes arrivés à une idée qui est de développer des filières d’excellence qui soient des filières bilingues dans lesquelles une partie de l’enseignement pourrait se faire en français. Alors, on le fait déjà dans quelques lycées pilotes lycées et collège pilote dans le secteur privé.” [youtube]

Foste Lafrankofi

Ki pe arrive? Enn pwisans kolonyal avoy so Prezidan pu vizite, remarke li ti programe pu vini otur *Assises* Ledikasyon an Avril, pu inpoz enn langaz kuma medyom? E sa pwisans la fini fer enn proze pilot dan lekol prive e pe deza koz inplemantasyon dan 10 lekol primer ek 10 lekol segonder piblik! Lepok kolonyal klerman pankor pase.

Pu sanse montre kuma Moris form parti Lafrankofoni e kifer bizin servi plis Franse dan sistem lekol, Anbasader Lafrans par expre vinn deform realite langaz dan Moris. Depi kan Moris ti enn pei frankofonn e sanse pli frankofonn dan lemond apre Lafrans? Dan Moris gran mazorite dimunn koz e metriz lang Kreol. Sif statistik ofisyel 2022 dayer montre ki plis ki 90% dimunn Moris koz Kreol lakaz. Pa Franse. Ena 5.1% koz Bhojpuri lakaz, e 4.4% koz Franse. So Matematik byin fay, sa Anbasader Lafrans, e sa li byin elokan. So Prezidan Lafrans, li osi, gargariz mem kuyonad.

Me, laverite li la. Moris pa enn pei Frankofonn me Kreolofonn.

Anfet ena enn propagann konstan pu deklar Moris enn pei swadizan Frankofonn, setadir kot sanse mazorite popilasyon koz Franse. Samem sibterfiz Lafrans e so azan servi pu ramas Moris e

plizir pei dan ziron Lafrankofoni e kumsa dan kan inperyalis Franse. Azan isi mars ar sa propagann la, e fann li, aköz li gayn myet: enn ti laburs, enn ti meday, enn ti-stati.

Ki vedir bileng?

Azute lor la ena enn konfizyon ki antretenir delibereman otur sa koze kumkwa dan Moris nu enn popilasyon “bileng”. Kan deklar dir Moris sanse “bileng”, zot pe koz “bileng Angle-Franse”. Me, sa li pa zis pa vre, li al ankant tu lozik elemanter intelektuel. Li fer sa parski li pe propaz enn propagann kalkile ki viz pu gard stati ko lor kestyon langaz, setadir pu mintenir plas ek lespas demezire ki Franse ek Angle okipe dan Moris, 2 langaz ki kolonizater finn inpoze. Anfet kan nu dir kikenn “bileng” li vedir enn lot zafer net. Seki nu pe dir, li vre. Li ule dir ki enn kikenn byin konn koz so prop langaz, ki li metrize natirelman, dabor, e answit li finn metriz enn dezyem langaz. Alor, ena 2 nivo kot li enn koze danzere. Li pretann Kreol pa enn langaz. E lor la, kan nu konn begeh de-trwa je-suis-je-la an Franse-Angle, deklare ki nu “bileng” (suzantand Angle-Franse), e pa “trileng,” ubyin kadrileng pu Bhojpurifonn. Sa ki li fer. Sa koze nu swadizan “bileng” li enn eskrokri intelektuel tu nivo.

Konfizyon lor ledikasyon miltileng

Repons Anbasader Lafrans osi expoz konfizyon delibere ki pe sirkile otur ledikasyon miltileng. Ki vedir “miltileng” baze lor LM? Dabor li vedir enn ledikasyon ki repoz lor subasman solid lang maternel. Lerla, apre sa azut enn u plizyer lezot lang amezir zanf an avanse dan so ledikasyon. Dan lapratik li vedir langaz maternel, uswa premye lang zanf an li servi ofisyelman kuma medyom lanseyman, dan kumansman dan tu size. Lezot langaz etranze introdri dabor kuma enn size. La osi, zot introdri anpromye oralman

Desin Escher

e plitar osi an ekri. Anplis, kapav anseyn enn dezyem langaz pu kumanse selman dan size ki napa exzizan kote intelektuel ubyin lengwistik, kuma P.E., Kukri, Zardinaz, Lamizik e kot zanfan kapav fye lor kontex pu konpran seki pe anseyn. Pu size ki exzizan kote intelektuel ubyin lengwistik kuma Syans, Matematik, Listwar, UNESCO ek exper pedagog rekomande ki napa anseyn zanfan dan enn medyom langaz etranze (kuma Angle uswa Franse dan ka Moris), avan ki zanfan finn etidye sa langaz la kuma enn size pandan 6-8 an, ni avan ki, apre sa, zot finn servi pandan omwin 3-4 an pu anseyn size “fasil”. Kumsa ki zanfan sorti depi seki li kone (langaz maternal) e li progrese ver linkoni, kumsa ki zanfan sorti depi size “fasil” e al ver size pli exzizan pu devlopman konsepe e konesans konkre.

Anfet osi lontan ki kapav gard lang maternal dan sistem ledikasyon pli li bon.

Pu UNESCO bi enn ledikasyon multileng li pa viz pu ranplas lang maternal, me pu azut dan repertwar lingwistik zanfan la, pu favoriz multilingwism ot nivo, setadir mem nivo ot ki so langaz maternal finn devlope. Zelev servi zot lang maternal pu aprantisaz inisyal pu garanti literesi debaz ek devlopman kognitif. Ledikasyon Multileng baze lor Langaz Maternal anfet enn fason sir pu garanti ki zanfan plitar aprann 2-3-4 lang ziska enn ot nivo.

Dan demye rapor UNESCO “*Languages matter: global guidance on multilingual education*”, ki finn rann piblik an Fevriye sa lane la, alokasyon Zurne Internasyonal Lang Maternal, lexperyans Letyopi site kuma lexanp sikse inplemantasyon ledikasyon multileng. Depi 1994 Letyopi finn introdri itilizasyon lang maternal dan ledikasyon. Me fason so program multileng ti inplemante ti varye selon rezyon. Evalyasyon tu data ant 2000 a 2008 demontre ki zelev ki finn aprann dan zot lang maternal pandan 8

an zot performans buku pli elve ki seki finn ena zis 4 ubyin 6 an ledikasyon dan lang maternal, avan fer tranzisyon ver Angle. Ankore enn prev konkre ki pli lontan u gard lang maternal kuma medyom pli zanfan fer byin dan ledikasyon.

Manev Lafrans demaske

Pa fini. Kan anbasader Lafrans finn kone ki so manev expoze li sey met aryer dan so zistwar. Ala seki li deklare dan enn intervyyu lor MBCTV dan linformasyon 7.30 am Mardi 25 Novam:

“Nous avons signé un accord en matière éducative qui va permettre de mettre en place dans une vingtaine d’établissement publics mauriciens des filières d’excellence bilingues Anglais-Français et qui permettront d’expérimenter également de nouvelles méthodologies d’enseignements avec d’avantage de recours à de méthodes pédagogiques modernes, à l’Intelligence Artificielle avec comme objectif à la fois de continuer à ancrer la francophonie dans l’enseignement mauricien et puis de peut-être tirer un peu vers le haut une partie du système éducatif.”

Aster anbasader Lafrans nepli mansyonn lang Kreol me sannkula li koz zis Franse-Angle. Li persiste dan so fason paternalis e otoriter pu inpoz enn politik bileng kolonyal, anti-pedagozik e ki fer ditor zanfan

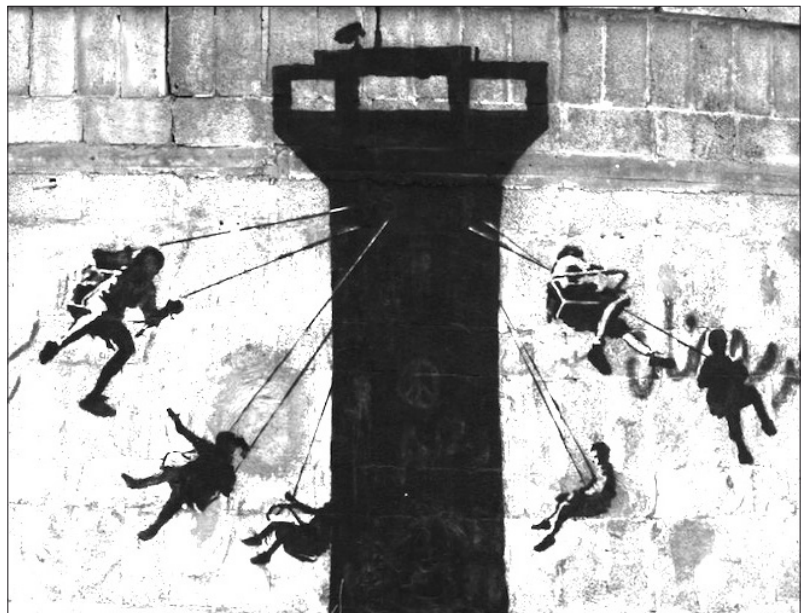
lekol. Kimanyer kapav inpoz enn dezyem lang etranzer dan sistem ledikasyon pu montre zanfan?

Inperyalis Franse finn tultan servi langaz Franse kuma enn zuti pu koloniz pei Lafrik ek lezot kontinan e asir so dominasyon ekonomik ek linfliyans politik lor teritwar li konkerir. So politik lafrankofoni li enn form kontrol ideolojik ki viz pu ogmant depandans lor Lafrans par asire itiliz plis langaz Franse dan ledikasyon, biznes ek lezot linstitisyon Leta.

Me depi inpe letan inperyalis Franse pe perdi terin dan lemond, sirtu dan Lafrik. Depi 2022 plizir pei Lafrik de Lwes finn terminn zot lakor defans ar Lafrans ek finn fu deor larme Franse depi zot teritwar. Parmi ena Mali, Burkina Faso, Nizer, Tchad, Senegal. Ena osi Repiblik Sant-Afrik, Kot Divwar ki finn dimann ki larme Franse defalke depi zot pei.

Sa manev Lafrans dan Moris li form parti manev inperyalis Franse pu mintenir so prezans dan so bann ex-koloni ubyin sey penetre nuvo teritwar. Tusa dan lintere burzwazi Franse kuma dan lindistri armaman ki zordi pe sutenir kolonizasyon e zenosid Israel pe kontinye perpetre kont lepep Palestinyin. Fode ki guvernmman Moris pa retruv li dan kales kase Lafrankofoni e so inperyalis Lafrans an deklin.

AA

Desin Bangsy lor Miray Wesbenk

EXPORTASYON ZAKO VIVAN DEPI MORIS VER USA PEZ LUR

Pa zis reset depi exportasyon zako vivan li pez lur anterm so pwa dan totalite exportasyon ver Leta Zini Lamerik, me li plis anfet ki reset depi totalite tekstil, disik ek prodwi lamer met ansam.

Kan Guvernman Moris ek patrona pe koz renouvleman *African Growth and Opportunity Act* (AGOA) par Kongre USA, nu tann sirtu kapitalis dan sektor tekstil ki pe tultan pleyne, pe menas fermtir lizinn e lisansiman. Ondire, si u pa swiv o-grin, AGOA konsern zis exportasyon tekstil.

Me, seki pa tro tande se gran proporsyon exportasyon depi Moris konsern komers dan primat vivan. Ena gro biznes otur elvaz e exportasyon zako Makak depi Moris. Finn ena buku kritik lor kondisyon dan lekel pe elve e gard sa primat la.

An 2024, reset exportasyon zako ti reprezant 38% totalite exportasyon ver USA. Par kont, tekstil ti reprezant 18%, prodwi lamer 12%, disik 7%, bizutri 12%, ek lezot 13%. Sa sif ki ti pibliye dan rapor *Business Mauritius* 2024. Sa sif la ki demontre ki reset exportasyon zako ver Lamerik li ariv plis ki lansanb reset depi trwa lindistri ki nu asosye pli suvan avek “benefis” AGOA: tekstil, prodwi lamer ek disik azut ansam.

Pri enn zako vivan, ki ti Rs80,000 an 2019 kot ti export 7,600, ariv 2024 finn vinn Rs325,000 e ti export 14,600. Reset exportasyon zako an 2024 ti Rs 4.7 milyar Rup. (Rapor Axys 2025, dan Week-End 18 Me).

Avek enn reset osi mirobolan pa tro tann bann lantrepriz dan exportasyon zako sirtu kan AGOA an sispans. Li enn lindistri ki prefer fer so explwatasyon trankil dan lonbraz. Medya osi inpe trankil lor sa size la, kan nu realiz grander so par reset depi exportasyon ver Lamerik su AGOA.

Antretan, AGOA, enn lalwa kolonyal inilateral USA, finn expire lafin Septam. Kongre Amerikin pankor donn lotorizasyon pu so renouvleman. AGOA li enn lalwa Amerikin adopte an 2000 ki viz pu permet plizyer pei Afrikin exporte lor marse Amerikin avek konsesyon tax, me anretur, kuma LALIT finn tultan averti, ena enn pri politik pu peye: ena kondisyon zeo-politik ki atase. Kondisyon mazer seki politik etranzer enn pei napa al kont politik etranzer ubyin sekirite nasyonal USA, sinon li perdi so lavantaz lor tarif. Alor onivo Moris, lantrepriz ki exporte ver Lamerik truve ki li dan zot lintere si guvernman Moris aplati divan inperyalis US, pu ki zot kontiyn benefisy konsesyon tax.

Sa explik, anparti, pozisyon Vis Premye Minis Paul Berenger ki dir “...nu enn ti pei frazil. Nu kone kisannla pe menase brit-brit...” Sa explik an-parti kapitilasyon Guvernman Moris, avek so Ramgoolam, Bérenger, Duval, Subron, lor trete UK-Moris, ki anfet guverne par enn lalwa Britanik ki fini travers House of Commons ki anfet statye ki Gran Bretayn pu ena drwa suverennte lor Diego Garcia, e lerwa pu ena drwa fer lalwa kuma avan. Trete la deza sed enn drwa veto lor tu desizyon lor totalite teritwar Chagos sa inperyalis UK-USA pu plis ki 100 an an-esanz pu larzan ki UK pu pey Repiblik Moris. Li enn laont nasyonal pu sumet kumsa.

RK

INPERYALISM ZORDI

Ena enn lartik inportan lor nu web-sayt su tit “Lalit Anti-Inperyalis zordi - Dan Kad enn Zenosid par Israel”. Sa lartik la mars ansam ar “Sirvol Internasyonal”, lor paz 27 a drwat.

Kifer Bizin Zwenn dan enn Brans LALIT

Lepok aktyel exzize ki tu dimunn ki kontan limanite rod enn fason azir politikman.

Li pa sifi pu res enn sinp “sitwayin”, sipa pli pir, enn “spektater” uswa “komantater”.

Aktif dan enn lorganizasyon sosyal ubyin sindikal, li bon, me li pa sifi. Lepok la exziz plis.

Li enn lepok kot tu pe vir anbalao, dan lemond, e osi dan nu Repiblik. Li enn lepok enn zenosid. Li enn lepok kot USA-UK pe rekoloniz nu Repiblik. Alor, pu sov limanite depi kapitalis dan so leral, e pu sov nu pei depi lanpir kolonyal ki pe grene, bizin azir anmemtan dan enn fason politik

Nu invit u, antan ki lekter, si u pankor manb LALIT, dabor kontakte nu pu vinn dan enn reynion uver brans. Lerla si u truv li inportan, u kapav answit rant kuma enn sinpatizan dan Brans. Apre enn tan, si u kontan, u kapav vinn manb brans. Tu manb LALIT, manb brans. Brans kuma pumon nu parti. Lide zerme dan brans, vinn dan rezyonal ek santral, partaz ar lezot brans.

Dan New York City, tu dimunn eveye finn ralye deryer enn muvman politik pu fer eli enn manb Democratic Socialists, e li finn dabor gayn primer Parti Demokrat mem zot opoz li. Zahran Mamdani pe mobiliz abitan NY City pu pran sarz zot lavil. Li pe met lor azanda pwin inportan kuma:

* Aret Netanyahu pu krim deger!

* Zel lokasyon lakaz!

* Taxe tu milyoner dan NY.

Anmemtan dan UK, Jeremy Corbyn e Zarah Sultana pe kree Your Party, ki pe reyni militan sosyalist revolisyoner.

SITIATION POLITIK UK

Reform UK, Your Party, ek lorganizasion grassroots

Sitiasion politik dan UK ase ang-wasan ansemoman. Parti Reform UK, enn parti dextrem drwat, antet sondaz pou prosenn eleksion depi plizir mwa. Pa mal dimounn dan lagos pe dir ki li for probab Reform pou pran pouvwar an 2029.

Ena 1 mwa edmi desela, ti ena enn lamars fasis plis ki 100,000 dimounn dan sant Lond. Zot finn desann lor sime pou met presion lor gouvrenman pou redwir imigrasion e pou deport plis imigre. Imigre zot bouk emiser ladrwat dan Rwayom Ini, e lakoler ki boukou dimounn ena kont sistem, li kanalize ver imigre.

Anmemtan, parti opouvwar, Labour, pe zve sa zve popilis, pe apiy lor politik anti-imigrasion. Par exanp zot fek anonse ki zot pou pran, konfiske posesion bann refizie ki rant dan UK pou vande – koumadir sa pou rezoud problem ki UK pe fer fas. Depi plizir kote alor, groupman politik, ant ladrwat ek lextrem drwat, pe alimant sa dife la.

Enn lot kote, sa lakoler ki prezan dan sosiete, sa lenerzi la – ki an parti sorti depi gran gran mouvmman solidarite pou Palestinn dernie 2 lane – li pe donn nesans e ranforsi bann dinamik degos. Par exanp, lorganizasion RS21 – dan lekel mo enn manb – pe grandi pli rapidman ki zame avan. Brans East London pe divize an 3 brans dan diferan kote Les Lond. Lezot lorganizasion Marxis, kouma Revolutionary Communist Party (RCP), osi pe grandi rapidman.

Dan Green Party, enn parti popiler ki vasilye ant lagos ek ladrwat lor diferan kestion, Zack Polanski, enn sosialis ki revandike ki bizin aboli propriete lakaz, finn pran lidrship resaman. Anba Polanski, Green Party pe vinn plis degos lor boukou isyu. Dernie sondaz mo'nn trouve montre ki Green Party deziem parti plis popiler dan Rwayom Ini, apre Reform, ek

devan 2 parti istorik Angle, Travayis ek Konservater.

Lot kote, ena Your Party. Enn formasion degos, ki sosialis ek radikal. Kan finn anonse ki Zarah Sultana ek Jeremy Corbyn, 2 ex-manb parti Travayis ki bien popiler, ti pe zwenn ansam dan formasion sa nouvo parti la, plis ki 800,000 dimounn finn siyn zot nom onnlaynn pou dir ki, kan parti la pou kree, zot pou rantre. Li ti ena enn potansiel pou vinn enn parti sosialis popiler pou premie fwa depi plizir deseni.

Malerezman, aköz lager interpersonal ant Corbyn ek Sultana (ek lezot manb enn lidrship ki napa finn eli), kreasion parti la finn maye dan enn dezord inimazinab. Enn long zistwar, me parti esansiel seki Sultana finn ouver membership, plizir dizenn milie dimounn finn rantre, peye, e apre Corbyn finn dir ki Sultana pa ti gayn drwa fer sa, finn dir ki li pou amenn li lakour, e apre Sultana finn menas amenn li osi lakour li ...

Zot finn fann enn dal istorik. Inimazinab.

Poblem dan lidrship finn plizoumwin rezoud apre detrwa semenn, me boukou dimounn finn perdi lespwar. Boukou zenn ki ti pou potansielman organize avek Your Party finn al ar bann Greens. Boukou anzeneral finn retom lor

propagann depi ladrwat ki dir ki lagos pa konn organiz zot mem.

RS21 li fer parti labaz militan Your Party, ek mem isi, malgre nou pe kontiyn organize pou ranforsi parti la e pous li ver lagos, boukou manb pe blaze. Ansemoman, avan *founding conference* lafin Novam, Your Party pe organiz la-sanble rezional. Mo bann kamarad ki finn ale pe dir ki deza ena enn mank demokrasi ek transparans, e pa paret ki sa *founding conference* pou kapav amenn demokrasi neser pou ki Your Party tini enn laliyn sosialis.

Kikfwa ena enn posibilite sap Your Party depi lame bann teknokrat e fer li vinn vremem enn parti demas, me li pe paret plis inprobab toulezour.

Atraver Rwayom Ini, plizir groupman organik finn emerze pou form fondasion grassroots Your Party. Dan Lond, par exanp, sak rezion ena plizir brans. Labaz lorganizasion la li sa, ek malgre ena enn dekonexion bien inkyetan ant sa labaz la ek lidrship, se isi ki potansiel pou pouvwar popiler ete. Dan RS21, nou pe organize avek tandans plis degos dan labaz la. Nou bi se pou servi Your Party kouma enn veikil pou organiz la-mas dimounn. Dan sa kad la nou pe kontinie.

ST

Kan Lanpir Amerikin Pe Tonbe

Pu prosenn deseni, nu pu temwayn enn Leta Zini ki pe degradingole, but an but. So lekonomi finn afebli net. Lasinn so lekonomi pli gran ki pu li. Lind pu vinn pli gran, li osi, ki Leta Zini.

Leta Zini so landetman katastroofik. So dependans lor inprim biye dolar – aköz tu lezot pei permet li – pe ariv so dat expirasyon.

Kote politik, alatet Leta Zini ena enn diktater ki pe sey anpes sa degradingolad la. Li pe al fye lor tu kalite metod extrem. Li met tarif farfeli. Li rod anexe pei – swa Greenland, swa Panama, swa mem so prop vwazin Kanada – purvi li vinn “proprieter” nuvo “valer”, pu li lerla kapav “met angaz kont so det”, an Angle dir sa “*collateralising a debt*”. Ubyin, Leta Zini sey dornt pei, kuma Venezuela, kot Trump met so arsenal bato deger otur pei, pu li pran kontrol pli gran stok petrol dan lemond, ki pu lepep Venezuela. Trump donn lord pu zis volatiliz ti-pirog prekot Venezuela. Li finn fini tuy pre 100 zom, okenn ladan pa finn ni arezone, ni akize divan okenn tribinal, ni zize, ni gayn enn santans. Zis asasine. Avek, ziska ler, inpinite. Trump deklar Prezidan Venezuela enn “sef trafikan” enn kartel ladrog, ki enn mansonz. Lerla li dekret sa kartel la – ki anfet Leta Zini ti met dibut – enn lorganizasyon “teroris”. E kuma nu tu kone, Leta Zini ek Israel fini montre nu ki, si zot deklar kikenn enn “teroris”, kapav fer ninporte-kwa ar sa dimunn la. Larne Amerikin finn invayir lavil Lamerik anmemtan.

Inpinite USA, e inpinite ki USA finn akord Israel, pe fini.

Me, avan so dega fini, riske ena buku dezord.

Par exanp, alye USA Israel pe kontinye so zenosid kont Palestinyin dan Gaza ek dan Wesbennk. USA pe akord enn “pardon” pu Israel bombard e rant dan Liban e dan Lasiri. Israel pe tuzur rod atak Liran, ris Leta Zini dan enn lager rezyonal.

Par exanp, avan USA inn tonbe, li fini eklat lekonomi Lalmayn. Li finn fer li par eklat tiyo *North-Stream Pipeline* kot Lalmayn ti investi pu gayn gaz, enn karbiran relativman prop, e bonmarse depi Larisi. Asterla, parti dextrem drwat dan Lalmayn pe dir, si li vinn opuvwar, li pu re-konstrir sa dega la, re-aste gaz ar Larisi. E lextrem drwat pe anfet vinn for.

Par exanp, USA, kan li tonbe, li pe amenn Linyon Lerop ar li. Lerop pe degradingole ansam.

Wi, Lerop, ki truv li-mem siperyer ar Lamerik anterm kiltirel mem moral, li osi, pe degradingole.

Lerop, inklir Gran Bretayn, finn swiv Leta Zini dan enn lager proxi kont Larisi. Ansam zot ti viz pu servi larme Ikrenn, furni li zarm, inntelijenns, konsey teknik, pu seyn Larisi a-blan. Zot ti viz pu aplik sanksyon telman grav, e amenn enn lager, atraver zot proxi Ikrenn, telman for, ki zot organiz enn kudeta pu dimunn Larisi zet Putin, lerla kapitalist Oksidental kas Larisi plis but-but, lerla zot pran dibyin tu sa “but-but” la. Sa vedir, zot refer sa masak ki zot ti fer kont Linyon Sovyetik kan, su Yeltsin, kapitalist Oksidental finn rantre, devaliz tu sa but-but USSR. Loksidan pe fini Ikrenn, e pretann li pe sov li.

Asterla, enn kasir pe arive ant Trump ek Lerop. Trump, ki pa kontan frekant “perdan”, li, li kone Ikrenn pe perdi. Alor, etan Trump pa kontan perdi nonpli, li pe rod re-tir Leta Zini depi lager. Alor NATO tuzur ladan lor papye, me lider NATO, Leta Zini, pe extrer li depi lager la. Pu ki Trump fer sa, li bizin reysi dominann tu sa neo-konservater otur de-li, alinteryer so prop Ladministrasyon.

Me, nerport kimanyer, Ikrenn pe perdi.

E Lerop, so stratezi pa finn sanze. Li ule sa lager Ikrenn la. Lerop pa get lintere Ikrenn, me parski Ikrenn so lager kont Larisi finn vinn Lerop

so sel stratezi, zot pe mintenir li: met tax lor zot prop lepep pu pey lager. Zot ule stimil zot lindistri zarm pu stimil zot lindistri tukur. Macron so “*chef d’état-major des Armées*” Fabien Mandon finn mem dir Franse bizin “*Accepter de perdre nos enfants.*” Sa kalite laliyn danzere e baze lor enn seri mansonz kont Larisi, li explik, angran-parti, kifer tu sa sef Guvernman dan Lerop lor rebor perdi puvwar: so Macron, so Starmer, so Merz.

Antretan, G-20 zwenn dan Sid Afrik san Trump. Travay finn fer.

E osi Lind ek Lasinn ek Larisi finn koste ansam dan BRICS, ar Sid Afrik ek Brezil. Zot reprezant enn lafors montan dan enn lemond ki nepli “ini-poler” kot Leta Zini ti mari, me “milti-poler” kot bizin ena relasyon sivilize ant egal.

Kan li pe tonbe, Leta Zini ek so Israel pe rod detrir sa-mem lalwa internasyonal ki zot finn aplike lor lezot pei, me ki zot finn eskamote zot mem.

Me, Leta Zini ek Israel, mem zot klerman dan lepok fin-de-reyn, zot dega pankor fini.

Pu amenn sosyalis, li enn exizans zordi. Reyelman si nu pa reysi, nu pu ena barbari. Nu pu riske viv kuma Palestinyin dan Gaza ek Wesbenk. Zot finn montre nu komye kuraz bizin. Sa pu ed nu.

Lepep pe sorti dan sa ezemoni la. Kumsa nu kapav interpret viktwar elektoral Zorhan Mamdani kuma Lemer New York City. Lamas dimunn kapav konpran ase pu ki ansam zot al an-kont seki ezemoni kapitalis pe sey inpoz lor zot. Li posib. Me, mobilizasyon ki pu nesaser li pu imans.

Nu bizin kapav ferm baz Diego, e ede pu ferm sa 800 baz militer Leta Zini, ki pe kontribiye dan amenn bankrut USA, e pe kontribiye dan lamizer klas travayer Amerikin. Linite klas travayer dan lemond antye ki pu sap nu tu.

LC